

**STUDIU ISTORIC DE FUNDAMENTARE A
DOCUMENTAȚIEI DE URBANISM PENTRU P.U.G.
CAJVANA, JUD. SUCEAVA**

Elaborat de
Cercet. științific, dr. Alexandru Berzovan, arheolog expert
(AM-E-1016)

Cercet. științific III, dr. Alexandru Istrate

**Academia Română
Institutul de Arheologie din Iași
Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” din Iași**

- OCTOMBRIE 2023 -

CAPITOLUL I. METODOLOGIE

I.1. Aspecte introductive

Prin prezentul studiu ne-am propus să analizăm evoluția istorică a localităților ce compun astăzi orașul Cajvana, identificând valorile de patrimoniu ca de altfel și stațiunile arheologice importante de pe raza comunei, cu rectificările necesare, stabilind totodată metodele de protecție și modul de construire în acele zone. Pe teritoriul orașului Cajvana există un singur obiectiv încadrat în *Lista Monumentelor Istorice a Județului Suceava* dar așa cum vom arăta, există un număr mai mare de puncte care s-ar preta integrării în această listă.

Un alt scop al demersului nostru îl reprezintă stabilirea unor reglementări integrate prin grade de protecție, restricții și permisivități de intervenție, incluse în Regulamentul Local de Urbanism, prin care să se asigure:

a. Păstrarea cadrului natural sau construit a monumentelor istorice și siturilor arheologice prin diminuarea sau înlăturarea factorilor de agresiune și prin autorizarea executării lucrărilor de construire și orice alte intervenții care afectează solul și subsolul, monumentul, situl sau zonele lor de protecție, numai pe baza avizului Ministerului Culturii sau, după caz, al serviciilor sale deconcentrate, conform prevederilor legale;

b. Păstrarea sau salvarea și punerea în valoare a potențialului cultural al monumentelor istorice și al siturilor arheologice, prin instituirea obligatorie de cercetări arheologice preventive sau, după caz, supraveghere arheologică, pentru orice lucrare care afectează solul în aceste zone, anterior începerii lucrărilor de construire, indiferent dacă se execută în intravilanul sau extravilanul localităților și indiferent de forma de proprietate a terenului.

La baza studiului stau analiza atentă a surselor documentare existente, dar și cercetările de teren desfășurate în luna februarie a anului 2023. Vom prezenta rezultatele în cele ce urmează.

I.2. Cadrul legislativ al demersului

La baza realizării acestui demers se află o serie de legi, hotărâri, dispoziții și ordonanțe care legitimează problema protejării și punerii în valoare a patrimoniului istoric și arheologic. Le menționăm succint:

1. Legea nr. 50/1991 republicată *privind autorizarea lucrărilor de construcții*, cu modificările și completările ulterioare.

2. Ordinul MLPAT nr.13N/ 1999 *ghid privind metodologia de elaborare și conținutul cadru al planului urbanistic general*.

3. Hotărârea Guvernului nr. 525/1996 *pentru aprobarea Regulamentului general de urbanism OMLPAT nr. 21N/2000, Ghid privind elaborarea și aprobarea Regulamentelor locale de urbanism*.

4. Legea nr. 5/2000 privind aprobarea Planului de Amenajare a Teritoriului Național – secțiunea a III-a – zone protejate.

5. Legea 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul cu modificările și completările ulterioare.

6. Ordonanța Guvernului nr. 43/2000 republicată privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național cu modificările și completările ulterioare.

7. Legea 422/2001 republicată pentru protejarea monumentelor istorice.

8. Ordinul Ministerului Culturii și Cultelor nr. 2.361/2010 pentru modificarea anexei nr. 1 la Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2.314/2004 privind aprobarea Listei monumentelor istorice, actualizată, și a Listei monumentelor istorice dispărute.

9. Dispoziția Ministerului Culturii și Cultelor nr. 4300-VN/03.11.2005 privind unele măsuri pentru îmbunătățirea activității în domeniul avizării completată cu Dispoziția Ministerului Culturii și Cultelor nr. 5596-VN/01.08.2007.

10. Legea nr. 215/2001 republicată privind administrația publică locală, cu modificările și completările ulterioare.

I.3. Mijloace și metode

În vederea realizării acestui demers au fost urmărite mai multe etape. Astfel, o primă etapă a fost dedicată studierii cadrului legislativ aferent.

În cadrul celei de-a doua etape am studiat cu atenție informațiile din literatura de specialitate. Județul Suceava nu beneficiază de un repertoriu arheologic, totuși, există un număr mai mare de studii dedicate unor diverse perioade istorice și preistorice în care se face vorbire despre descoperiri realizate la Cajvana. În paralel, am consultat sursele istorice aflate la dispoziție, și ne referim îndeosebi la Documente privind Istoria României (DIR) și Documenta Romaniae Historica (DRH) ce vizau Principatul Moldovei. Astfel s-a putut reconstitui o schiță generală a evoluției istorice a regiunii, din cele mai vechi timpuri până astăzi.

A treia etapă de cercetare a fost reprezentată de cercetările arheologice de teren, pe care le-am desfășurat pe teritoriul comunei. Am încercat identificarea și delimitarea punctelor cunoscute în literatura de specialitate. În ciuda condițiilor de vegetație nefavorabile, demersul a fost finalizat cu succes.

În fine, cea din urmă etapă de cercetare a vizat coroborarea datelor obținute de pe teren cu datele bibliografice în vederea redactării propriu-zise a studiului. În ce privește structura, s-a folosit cadrul metodologic legal în vigoare, anume *Metode de elaborare și conținutul cadru al documentațiilor de urbanism pentru zone construite protejate*, anexă la ordinul Ministrului transporturilor, construcțiilor și turismului nr. 562/2003, publicată în Monitorul Oficial al României nr.125 bis din 11.02.2004.

I.4. Bibliografie

Pe lângă volumele cunoscute – DRH (Documenta Romanicae Historiae), DIR (Documente privind Istoria Românilor), MDG (Marele Dicționar Geografic al României, au mai fost consultate și următoarele lucrări:

Andronic, Mugur, *Evoluția habitatului uman în bazinul hidrografic Soloneț din paleolitic până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, în „Anuarul Muzeului Național al Bucovinei”, XXII-XXIII, 1995-1996.

Grigorivitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București, Atelierele grafice Socec&co, 1908.

G. O. Lecca, *Dicționar Istoric, Arheologic și Geografic al României*, Ed. Universul, București.

Gh. Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, XVI, Institutul de Arte Grafice „Viața Românească”, 1926.

I.5. Considerații critice privind bibliografia

Informațiile existente în literatura de specialitate despre comuna Cajvana nu sunt foarte bogate, atenția specialiștilor de la Suceava și Iași îndreptându-se mai mult spre alte localități învecinate, cu o prezență mai pregnantă în istoria Moldovei. Totuși, au putut fi găsite suficient de multe informații pentru a putea contura evoluția teritoriului localității Cajvana din cele mai vechi timpuri până astăzi.

I.6. Prezentarea echipei de cercetare

Cercetările au fost conduse de către cercet. științific dr. Alexandru Berzovan, arheolog expert din cadrul Institutului de Arheologie din Iași, Filiala Iași a Academiei Române și de cercet. științific. III dr. Alexandru Istrate, din cadrul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” din Iași.

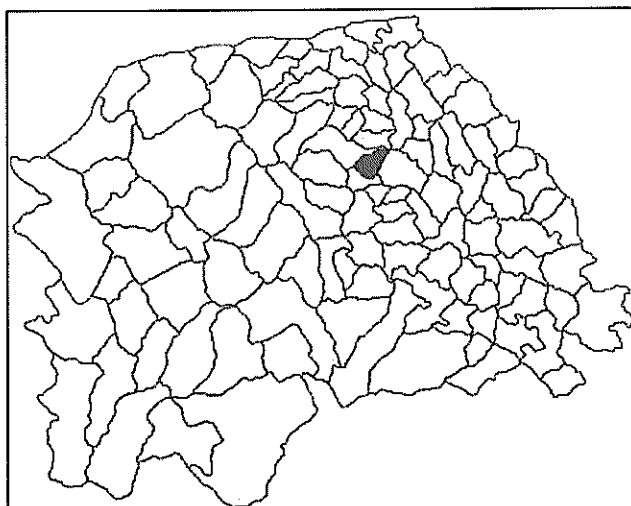
CAPITOLUL II. CADRUL GEOGRAFIC

I.1. Date generale

Din punct de vedere geografic, orașul Cașvana este situat în zona Podișului Sucevei. Este un oraș în județul Suceava, Bucovina, România, format din localitatea componentă Cajvana (reședința), și din satul Codru. Orașul Cajvana este situat la 36 km nord-vest de municipiul cu același nume, reședința județului, la 38 km nord-est de orașul Gura Humorului, la 30 km sud de municipiul Rădăuți și la 12 km sud-est de cel mai mic oraș al județului, Solca.

Orașul Cajvana are următorii vecini: la est: comuna Grănicești (satul Gura Solcii) și comuna Todirești (cătunul Sârghiești); la sud: comuna Todirești (satele Todirești și Soloneț) și comuna Comănești; la vest: comuna Comănești și comuna Botoșana; la nord: comuna Arbore (satul Arbore), comuna Iaslovăț și orașul Milișăuți.

Teritoriul orașului Cajvana este situat în două bazine hidrografice: Soloneț (care drenează partea sudică prin pârâul Cajvana cu toți afluenții săi) și Solca (care drenează partea nordică prin pâraiele Crivăț și Berbec). Relieful zonei orașului este marcat de dealurile Staniște (434 metri), Muncel (464 metri), Dumbrava (469 metri), Crăncești (464 metri), Bobeica (480 metri) și Borodea (440 metri).

Figura 1. Orașul Cajvana în cadrul județului Suceava.

Suprafața totală a localității este de 2.483 hectare, din care vatra actuală a orașului Cajvana măsoară 752 hectare. Vatra orașului de astăzi are o formă compactă cu ieșiri tentaculare de-a lungul drumului județean DJ 178D spre Soloneț și Arbore, și drumuri comunale către Iaslovăț, Comănești, Botoșana și Codru. Rețeaua de drumuri comunale este legată de drumul județean DJ 178D, care parcurge ruta Suceava, Todirești, Cajvana, Arbore și apoi spre Solca sau Rădăuți, astfel încât este o bună legătură rutieră cu principalele orașe ale județului, drumul județean asfaltat în ultimii ani scurtând și mai mult distanțele.

Conform recensământului efectuat în 1930 populația orașului Cajvana se ridica la 2.273 locuitori. Majoritatea locuitorilor erau români (95,67%), cu o minoritate de germani (2,0%) și una de evrei (0,7%). Din punct de vedere confesional, majoritatea locuitorilor erau ortodocși (95,5%), dar existau și minorități de romano-catolici (2,0%) și mozaici (0,7%). Conform recensământului efectuat în 2021, populația orașului Cajvana se ridică la 9.139 de locuitori, în creștere față de recensământul anterior din 2011, când fuseseră înregistrați 6.901 locuitori. Majoritatea locuitorilor sunt români (95,69%), iar pentru 4,02% nu se cunoaște apartenența etnică. Din punct de vedere confesional, majoritatea locuitorilor sunt ortodocși (70,89%), cu o minoritate de penticostali (24,64%), iar pentru 4,15% nu se cunoaște apartenența confesională.

Peisajele naturale armonioase date de îmbinarea dealurilor domoale cu văile adânci și cu pălcurile de pădure imprimă comunei Cajvana un aspect pitoresc, oferind un real potențial turistic.

III. ANALIZA DEZVOLTĂRII TERITORIULUI ADMINISTRATIV AL ORAȘULUI CAJVANA

III. 1. Evoluția istorică a regiunii

Istoria teritoriului orașului Cajvana și a arealelor limitrofe s-a legat în cea mai mare parte de istoria ținutului Suceava, una dintre cele mai vechi unități teritorial-administrative ale Principatului Moldovei, parte a Țării de Sus a Moldovei. În perioada medievală, Principatul Moldovei a fost organizat administrativ în ținuturi, conduse de pârcălabi (ulterior ispravnici), având atribuții administrative, judecătorești și militare. Prima atestare documentară a unui ținut poate fi făcută la 1408, când este amintit târgul Romanului, acesta fiind menționat pe o însemnare pe verso documentului, probabil din prima jumătate a secolului al XIX-lea.

La 1435, sunt menționate alte cinci ținuturi, pentru ca în timpul domniei lui Ștefan cel Mare (1457–1504), Moldova să fie împărțită mai multe ținuturi (între care Cernăuți, Cârligătura, Trotuș, Suceava etc.). Abia la 1566, în *Cronica moldo-polonă*, avem prima listă completă a ținuturilor Moldovei, care erau în număr de 24: Bârlad, Tecuci, Chigheci, Lăpușna, Vaslui, Orhei, Soroca, Hotin, Cernăuți, Suceava, Hârlău, Dorohoi, Cârligătura, Iași, Fălciu, Covurlui, Horincea, Putna, Adjud, Tutova, Trotuș, Bacău, Roman și Neamț.

Figura 2. Ținuturile Moldovei în vremea domniei lui Ștefan cel Mare.

Ținutul Suceava a jucat un rol deosebit de important în istoria Țării Moldovei, reprezentând, de altfel, unul dintre principalele nuclee ale acesteia. Aici a existat Cetatea Sucevei,

aici au fost ctitorite o sumedenie de mănăstiri cu o viață culturală, economică și spirituală foarte bogată.

Figura 3. Organizarea administrativă a Țării Moldovei în secolele XVII-XVIII.

Această stare de fapt avea să dureze până la sfârșitul secolului al XVIII-lea. În urma Primei împărțiri a Poloniei din 1772, Monarhia habsburgică a dorit să obțină un teren care să facă legătură între Principatul Transilvaniei și nou-dobânditul Regat al Galiției și Lodomeriei. După încheierea în iulie 1774 a Tratatului ruso-turc de la Kuciuk-Kainargi, austriecii au început negocieri cu Sublima Poartă din octombrie 1774 și au obținut în cele din urmă un teritoriu de aproximativ 10.000 de kilometri pătrați pe care l-au numit *Bukowina*, care a fost anexat oficial în 7 mai 1775. Acest teritoriu conținea întreg ținutul Cernăuților și cca. 2/3 din ținutul Sucevei, inclusiv teritoriul actualului oraș Cajvana. Pe 2 iulie 1776, la Palamutka, austriecii și otomanii au semnat o convenție de frontieră, Austria cedând 59 de sate ocupate anterior și rămânând cu 278 de sate. Deoarece s-a opus și a protestat contra anexării părții de nord-vest a Moldovei de către Imperiul habsburgic, domnitorul moldovean Grigore al III-lea Ghica a fost asasinat de către otomani.

Bucovina a fost la început un district militar închis din 1775 până în 1786 și apoi a fost încorporat ca districtul cel mai mare, Kreis Czernowitz (ulterior Kreis Bucovina), al Regatului Galiției și Lodomeriei, teritoriu al coroanei austriece. În 1804, regiunea a devenit parte a nou-înființatului Imperiu austriac. După tulburările politice produse în timpul Revoluției de la 1848,

Adunarea Națională i-a cerut guvernului de la Viena să ridice Bucovina la rangul de Kronland (ținut al coroanei) austriac. Începând din 4 martie 1849, fostul Kreis a fost declarat Herzogtum Bukowina, ducat ce a fost inclus nominal în titlul oficial complet al împăratului austriac. El a fost guvernat de un k.k. Statthalter (stadtholder) numit de către împărat, ce a avut, începând din anul 1850, reședința oficială la Cernăuți.

În 1860, Bucovina a fost din nou alipită Galiției, dar a fost repusă în drepturi ca o provincie separată, încă o dată, potrivit Patentei din februarie 1861 emise de către împăratul Francisc Iosif I. Ținutul coroanei a primit dreptul de a avea propriul Landtag, inclusiv o autoritate executivă Landesausschuss, iar acest statut politic va dura până în 1918.

În 1867, odată cu reorganizarea Imperiului austriac ca Austro-Ungaria, Ducatul Bucovinei a devenit parte a teritoriilor Cisleithaniei („Austriei”). După promulgarea Constituției din decembrie 1867, Consiliul Imperial, la inițiativa guvernului Cisleithaniei condus de Karl von Auersperg, a decis să acorde fostului Statthalter titlul de Landespräsident, însărcinându-l cu conducerea unui Landesregierung (guvern statal). Nouă delegați au reprezentat Bucovina în Camera Reprezentanților a Cisleithaniei.

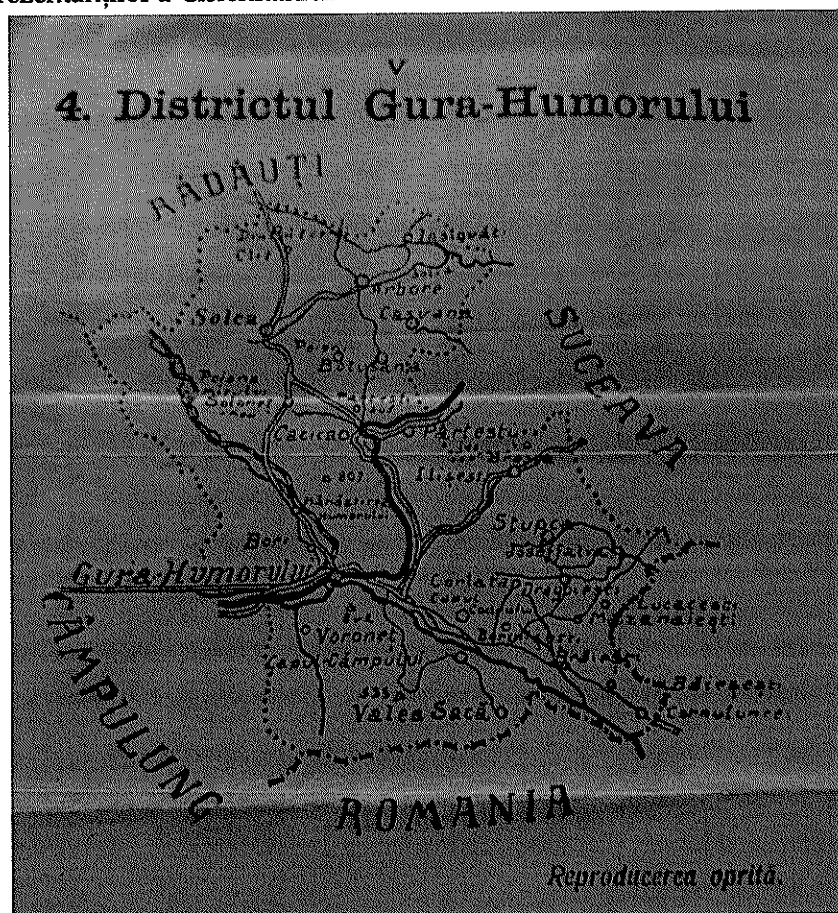

Figura 4. Harta Districtului (Bezirk) Gura Humorului.

Districtele politice moderne ale Monarhiei Habsburgice au fost create în jurul anului 1868 ca urmare a separării distictelor politice de cele judiciare. Localitatea Cajvana a fost încadrată Districtului (Bezirk) Gura Humorului (Gurahumora).

Zona ce a format ulterior acest bezirk era în 1868 parte a bezirkurilor Rădăuți (Bezirk Radautz) și Suceava (Bezirk Suczawa). La data de 1 octombrie 1893 districtul judiciar Gura Humorului (Gerichtsbezirk Gurahumora) din districtul poltic Suczawa și districtul judiciar Solca (Gerichtsbezirk Solka) din districtul politic Radautz au format districtul politic Gurahumora.

În Bezirkul Gura Humorului trăiau în anul 1900 55.741 de persoane. Populația era formată în anul 1900 din: 38.427 vorbitori nativi de limba română (68,9 %), 12.194 vorbitori nativi de limba germană (21,9 %), 1.472 vorbitori nativi de limba ruteană (2,6 %) și 3.399 vorbitori nativi de alte limbi (6,1 %). Suprafața bezirkului era în anul 1900 de 739,89 km² și cuprindea două districte judiciare cu 21 de comune.

În anul 1910 bezirkul Gura Humorului era format din districtele judiciare Gura Humorului și Solca, Cajvana fiind arondată districtului Solca.

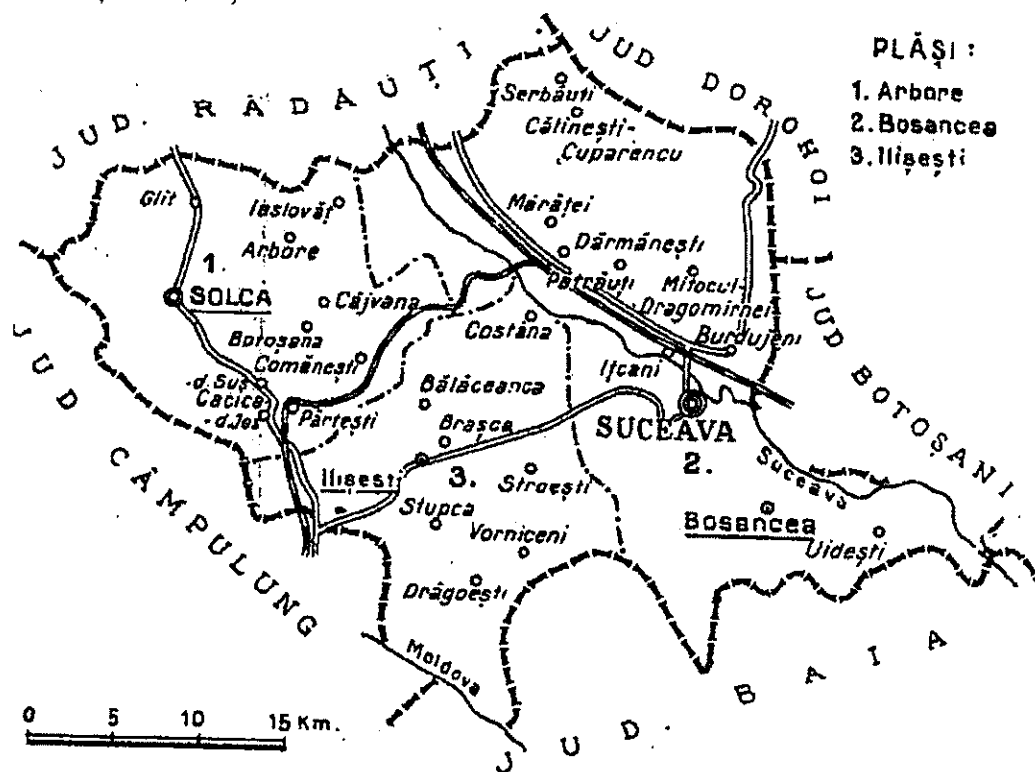

Figura 5. Harta județului Suceava în perioada interbelică. Localitatea Cajvana se afla în plasa Arbore, cu reședința la Solca.

După Marea Unire, în perioada interbelică, a fost organizat județul Suceava, împărțit în anul 1930 în trei plăși: Arbore, Dragomirna și Ilișești. Cajvana a fost arondată plasei Arbore. situație ce se va menține și după reorganizarea administrativă din anul 1938.

Instaurarea regimului comunist a dus la noi organizări administrative. Între anii 1950-1952 Cajvana devine parte a Regiunii Suceava, în raionul Gura Humorului. După anul 1968, devine parte a Județului Suceava, cu reședința la Suceava, situație ce se va menține până astăzi.

Odată cu reforma administrativă din anul 2004, comuna Cajvana este ridicată la rang de oraș, împreună cu micul cătun Codru, acesta din urmă dezvoltat mai ales în a doua jumătate a secolului XX.

III.2. Evoluția istorică a orașului Cajvana

III.2.1. Considerații generale

În lipsa unei monografii, chiar și a unor biografii ai oamenilor locului demni de laudă, siguri au fost dintre aceștia, reconstituirea destinului Cajvanei presupune nu doar un spor de migală, de tenacitate în căutarea izvoarelor, știute sau inedite, ci și inspirația așezării coerente a unor nume, amănunte aparent insignifiante, date și localizări într-un narativ, deopotrivă consistent din punct de vedere semantic, dar mai ales credibil în paradigma științifică, precum și în logica celui care vrea să mai afle câte ceva despre *odinioară*, dar nu în frazări răstălmăcite din prea plinul patriotard ori modelate ideologic de puterile și ierarhiile vremelnice. Căci, trebuie să o afirmăm de la bun început, Cajvana a trecut de-a lungul veacurilor prin diferite forme de autoritate și de proprietate, a privit spre hotarele statele și imperiale când într-o parte, când în cealaltă. Iar acest fapt poate fi intuit doar parcurgând lista cu variantele numelor atribuite așezării în aproximativ jumătate de mileniu.

Așadar, studiul de față își propune să valorifice nu doar expertiza istorică, fie că vorbim de cercetările arheologice, de inciziile analitice ale medievistilor ori de apetența literaților în adunarea vorbelor auzite din gura bătrânilor, cântate la șezători, devoalate în anchete dialectale, ci și să decripteze clarificările toponimice, să lectureze acele descrieri geografice care au pus pe harta țării o comunitate retrasă, mai nicicând în calea poștalioanelor, a căilor ferate, iar în prezent a infrastructurii rutiere. În măsura posibilităților, vom încerca să inserăm fotografii, de sperat cu o vechime cât mai mare, menite a revitaliza nostalgii și curiozități despre cine au fost și ce au făcut *străbunii* căjvănenilor de astăzi.

III.2.2. Perspectivă toponimică

Asupra numelui așezării, el apare, în proiecția românească, de cele mai multe ori, pornind de la documentele medievale, acte administrative, hărți ori note confesive drept *Cajvana*¹, *Cașvana*

---

¹ Vezi vocea din *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, volumul I. *Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale 1772-1988*, partea I. A. *Unități simple (Localități și moșii) A-O*, coordonator Dragoș Moldovanu, București, Editura Academiei Române, 1991, p. 185.

sau *Cașvana*², rareori într-o vădită pronunție amprentată regional. La 1937, Teodor Bălan, într-un studiu dedicat satelor bucovinene dispărute, puncta printre cele care, din varii motive și-au schimbat numele și *Căjveanii* în *Cajvana*³. Și Alexandru Gonța trecea ca voce într-un indice al numelor de locuri din Moldova, *Căjveni*⁴, cu variantele *Căjveani*, *Cezvana*, *Cezvini*.

Alături de cărturarii amintiți, Daniel Werenka, Em. Grigorivitză, mai recent Ana-Maria Prisacaru, într-un repertoriu de specialitate consacrat Bucovinei habsburgice, dar și Nicolai Grămadă, creditează următoarele denumiri avute de așezare în aproximativ ultimele cinci veacuri: *Cajvana*, *Cajvaua*, *Câjvana*⁵, *Câjvana*, *Ceșvana*, *Câjvana*, *Kazvana*⁶, *Kezvana*, *Keswanu*, *Keshvana*⁷, *Keschvana*, *Kescwana*, *Keschwaua*, *Keszwana*, *Keszwara*, *Kischvana*⁸, *Cașvana*, *Cașvaua*, *Cășvana*, și *Căzvana*⁹, alături de *Cezvanii*¹⁰ sau *Kissweni*¹¹. Neîndoielnic, avem de-a face cu una dintre cele mai ample variații ale unui nume de localitate din istoria românilor. Lingviștii și filologii au mers pe firul explicativ cu intenția deslușirii unor mirări cu anvergură culturală.

Adrian Turculeț era de părere că „la Cășvana, se menține încă muierea dentalelor, deși, mai frecvent, ele apar ușor palatalizate. Cășvana (în pronunțarea locală, Căjvána), care păstrează cele mai multe particularități ardelenesti, nu apare între localitățile cu imigrații ardelenesti consemnate în conscripțiile citate sau în topografia lui D. Werenka. Se pare că până aici s-a extins valul populației ardelenesti stabilite în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea pe valea

---

² Numele e vehiculat în baza unui crez local, auzit și de noi din gura unui vârstnic de-al locului, conform căruia, denumirea localității ar veni de la *caș*, în legendă inserându-se și figura lui Ștefan cel Mare.

³ Teodor Bălan, *Satele dispărute din Bucovina*, extras din vol. omagial închinat lui I. Nistor, Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, 1937, p. 21.

⁴ Alexandru I. Gonța, *Documente privind istoria României. A. Moldova, veacurile XIV-XVII (1384-1625)*, indicele numelor de locuri, ediție îngrijită și prefață de I. Caproșu, București, Editura Academiei Române, 1990, p. 51.

⁵ Privitor la această denumire, Constantin Ungureanu, *Bucovina în perioada stăpânirii austriece 1774-1918*, Chișinău, Editura Civitas, 2003, p. 47, 161.

⁶ Daniel Werenka, *Topographie der Bukowina zur Zeit ihrer Erwerbung durch Oesterreich (1774-1785)*, Cernăuți, Tipo-Litografia Silvestru Morariu-Andrieivici, 1895, p. 43.

⁷ *Tezaurul Toponomic al României. Moldova*, volumul I, partea a 3-a. *Toponimia Moldovei în documente scrise în limbi străine (exclusiv slavona) 1332-1850*, redactori, Mircea Ciubotaru, Vlad Cojocaru, Gabriel Istrate, schemă lexicografică și norme de redactare Dragoș Moldovanu, revizie generală Mircea Ciubotaru, Iași Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2004, p. 28.

⁸ Daniel Werenka, *op. cit.*, p. 43.

⁹ Ana-Maria Prisacaru, *Toponimia românească din Bucovina habsburgică (actualele teritorii românești). Germanizare și veromânizare*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2015, p. 110. Amintită și de Em. Grigorivitză, *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București, Atelierele grafice Socec&co, 1908, p. 113.

¹⁰ Nicolai Grămadă, *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. I, Editura Anima, 1996, p. 196, formulă din actele medievale.

¹¹ *Ibidem*, p. 447.

superioară a Sucevei (Iusăfăn apare și aici). Conservarea în proporție mai ridicată a unor particularități ardelenesti la Cășvana se datorește și depărtării relative a acestei localități de căile de comunicație mai importante¹². Tot Adrian Turculeț arăta că „Cășvana prezintă africativizarea k, g și muierea dentalelor”¹³. Dar nu au fost doar aceste decriptări.

Nicolai Grămadă, plecând de la un document din 1575, aplecându-și privirea și peste hărțile cadastrale¹⁴ păstrate la Cernăuți, a urmărit până la 1939, două identificări legate de *Dealul Cajvanei* și *Moara Cajvanei*, fiind amintite chiar și în 1955. A mai sesizat și alte schimbări, unele cu iz legendar, altele probând o predispoziție spre închegarea unei culturi populare, nu tocmai puține, defel neînsemnate, pe parcursul a mai bine de două secole¹⁵.

Astfel, notează Nicolai Grămadă, în hotărnicia satului Cajvana din 1782, era vorba de un pârâu, „care până acuma era fără nume, dar care de acuma se va numi Pârâu Iepurelui din cauza unui iepure care a zbughit din el”¹⁶. Etimologia populară creditează numele satului de la „cașavan”, numind darul cu care ciobanii din partea locului l-ar fi întâmpinat pe Ștefan cel Mare¹⁷.

Un an mai târziu „în harta cadastrală a satului Căjvana din 1783, o parte a hotarului acestui sat e numita Hrințești”¹⁸, altfel o zonă cu totul distinctă. Tot într-o hotărnică, de la 1768, se vorbea de Săliștea Cajvanei „lângă pârâu Cajvana”¹⁹, unde am aflat și urme de grădini, precum cioate de vișini și perji, iar pe vârful unui dâmb, cimitirul bisericii²⁰. Perenitatea reperelor, neîntărite prin cuvinte scrise ori schițarea unor planuri, oricât de sumare, explică și lipsa unor confirmări mai greu de contestat.

---

¹² Adrian Turculeț, *Structura dialectală a graiurilor românești din Bucovina*, în „Anuarul de lingvistică și istorie literară”, XXVI, 1977-1978, p. 114

¹³ *Ibidem*, p. 112.

¹⁴ Nicolai Grămadă, *op. cit.*, p. 303.

¹⁵ *Ibidem*, p. 177, 195-197, 303, 447, 487.

¹⁶ *Ibidem*, p. 67.

¹⁷ *Noul Atlas lingvistic al României. Moldova și Bucovina*. Date despre localități și informatori, Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion A. Florea, Ion Nuță, Adrian Turculeț, București, Editura Academiei Române, 1987, p. 83.

¹⁸ Nicolai Grămadă, *op. cit.*, p. 303. Informație regăsită și în *Documenta Romaniae Historica. Seria A: Moldova*, vol. 18, 1623-1625, volum întocmit de I. Caproșu și V. Constantinov, București, Editura Academiei Române, 2006, p. 520. Și Alexandru Gonța îl trecea ca „inclus în Cajvana”, Alexandru I. Gonța, *op. cit.*, p. 127.

¹⁹ La 1618, într-un act emis de cancelaria domnească era menționat râul Cajva, în *Documente privind istoria României*, veacul XVII, A. Moldova, vol. IV (1616-1620), București, Editura Academiei, 1956, p. 266. Tot despre pârâu Cajvana vorbește și Alexandru I. Gonța, *op. cit.*, p. 48, 58; vezi *Tezaurul Toponomic al României. Moldova*, volumul I, partea a 3-a. *Toponimia Moldovei în documente scrise în limbi străine (exclusiv slavona) 1332-1850*, p. 28, care oferă varianta în germană Keswhanabach.

²⁰ Nicolai Grămadă, *op. cit.*, p. 89, preluată de la Costea, *Ctitoria voevodului Ștefan Tomșa al II-lea (1613-1785-1938)*, Cernăuți, Editura Mitropoliei Bucovinei, 1939.

O perspectivă toponimică de ansamblu, în care se fi fost prinsă și Cajvana lipsește. Într-o lucrare de specialitate²¹, Ilie Dan zăbovește în două rânduri și pe Valea Solonețului, menționând o singură dată, statistic, și Cajvana. Nici într-o altă carte de profil²², al aceluiași cărturar, comunitatea nu stârnește vreun interes. Anumite zone sunt amintite în dreptul unor descoperiri arheologice, cum ar fi o necropolă tumulară din prima epocă a fierului, precum *Dealul Pe Cajoana*²³ și *cătunul Codru*²⁴, *Groapa Mârzei (sau Tătari)*, *La Dumbravă*, *Vârful Dumbrăvii*, numit și *Junincă*, *Crâncești*. O cercetare dialectală ar putea lămuri geneza acestor denumiri, cum s-au încimentat în memoria publică și de ce li se atribuie, uneori, valoare de adevăr.

Nici din punct de vedere etnografic Cajvana nu a reușit să se impună în prim-planul cercetărilor savante²⁵. Parte din cântecele populare, ascultate și notate la început de veac XX, au fost salvate parțial în interstițiul dintre cele două războaie mondiale prin publicarea lor, într-un corpus apărut în Germania, de către Matthias Friedwagner. Și a apreciat glăsurile din Cajvana²⁶, nu neapărat stări și chibzuințe uluitoare puse în rimă, dar măcar trăiri autentice, de vreme ce a considerat de cuviință să le împărtășească cititorilor.

Primul cântec, editorul îl includea în seria cântecelor de *Dor și jale*:

„Întru-n tasă, ies afară,
Gândurile mă'npresoară;
Ies în câmp, ca să mă stâng,
Bate vântul, rău m'apriind.
Întru'n casă, pun pe masă,
Lacrimile mă apasă,
Pun pe masă să mănânc,
Mai tare suspin și plâng.

T. Reus^{27/28}.

Tot în categoria tânguirilor versificate includea și ceea ce auzise de la Ruse Filemon, directorul școlii din din Sinăuții de Jos, cântată în Cajvana la 1906:

---

²¹ Vezi Ilie Dan, *Nume proprii românești*, Iași, Editura Timpul, 2006.

²² Idem, *Toponimie și continuitate în Moldova de Nord*, Iași, Editura Junimea, 1980.

²³ La 1939 era *Dealul Cajoanei*, vezi Nicolai Grămadă, *op. cit.*, p. 177.

²⁴ Mugur Andronic, *Istoria Bucovinei. De la începuturi până la epoca cuceririi romane a Daciei*, vol. I, Brăila, Editura Istros, 2008, p. 12, 14.

²⁵ Vezi Mihai Spănu, Gheorghe Bratiloveanu, *Zona etnografică Suceava*, București, Editura Sport Turism, 1987.

²⁶ Aten la orice mlădiere a literelor, Matthias Friedwagner nota denumirea satului Căjvana.

²⁷ Este vorba despre Tudor Reus, institutor superior din Igești.

²⁸ Matthias Friedwagner, *Rumänische volkslieder aus der Bukovina, I. Band Liebeslieder*, (Cântece populare românești din Bucovina. De-ale dragostei), Würzburg, Konrad Triltsch Verlag, 1940, p. 44.

„Trieși doru prin dumbravă
Trieși, trieși și ma-întriabă:
<Șie ești tânără și slabă?>
-Stai, dorulie, cât ți-oi spuni
Căci-am păcimit ș'am tras,
Mă mnir dgi uni-am ramas;
Dgi uni-am ramas și sînt
Și mai stau cu lumia'n rînd”²⁹.
De la același Ruse Filemon mai auzea:

„Bădgiță, păun rotat,
Știi badgi, dgi cân' am stat,
Mulci lacrimni-am vărsat?
Cân' îs văd căsuța ta,
Varsă-m' sânji inima.
Da' când' văd păreți tăi,
Varsă-m' lacrimni oci mniei.
Da' cân' tci văd pi tcini,
Și mnii-m' par mai bine”³⁰.

La capitolul *Vești și semne*, Matthias Friedwagner includea ceea ce îi redase Tudor Reus:

„Măi, bădiță de departe
Ce faci de nu-mi scrii o carte?
Să nu-mi scrii cu negreală,
Că de aceea-i multă'n țară,
Dar să-mi scrii cu argintel,
Că de acel e pușintel;
Și de-a fi cu voie bună,
Să citesc sara la lună;
De-ar fi vorbe frumoșele,
Să citesc sara la stele”³¹.

Și completa această secvență cu relatarea rimată notată de la Filimon Rusu:

„Bădgița dgi cân' s'o dus,
Tri garofi'n poart'am pus.
Și garofili-o' nflorit,
Bădgița n'o mai vinit.

---

²⁹ *Ibidem*, p. 72.

³⁰ *Ibidem*, p. 89.

³¹ *Ibidem*, p. 159.

Ni-o trimăs badgia scrisoari
Să-i trimăt și lui o floari,
Ori pi lună ori pi soari.
Soarili cân'o păliești
Și floaria sâ vescedzăești
I-aș trimieci tot pi lunâ.
Luna mieri răcoroasă
Și floaria mieri voioasă.
I-aș trimieci tot pi nor
Și nu i-a spuni că ni-i dor.
I-aș trimieci tot pi scieli,
Ieli-s mulci mânântăli
Și nu i-a spuni că ni-i jăeli³².

În dreptul cântecelor de *Bucurie*, era consemnată de la Tudor Reus:

„În cetate pe uliță,
Îmi văzui mândra'n portiță
Gata ca o beliuță.
Mândra î[i] pe lume una
Ca și între stele luna;
Părul ei, mătasă moale
Ca și inul când înfloare;
Împodobit cu scumpie,
Tuturor dragă și mie³³.”

Folclorul auzit în Cajvana se încadra și la *Întâlniri de dragoste*, fiind reprodus un cântec interpretat de „Ana a lui Andrei Chirilă, țărancă de 28 de ani din Căjvana, în Cernăuți, la 14 august 1914³⁴”. În patru strofe, el suna așa:

„Măi, bădiță, bădișor,
Nu-mi trimite-atâta dor
Pe pârâu și pe izvor,
Măi, bădiță, măi!
Pe gurile tuturor
Măi, bădiță, măi!”

Trimite-mi mai puțintel

---

³² *Ibidem*, p. 168.

³³ *Ibidem*, p. 200.

³⁴ *Ibidem*, p. 218.

Și vină tu singurel
Singurel cu gura ta
Măi, bădiță, măi!
Ți-i potoli inima,
Măi, bădiță, măi!

Nu veni sara di vremi
Când dușmanii taie lemni,
Dușmancili strâng surceli,
Măi, bădiță, măi!
Și vor scoati vorbi reli
Măi, bădiță, măi!

Nu veni nici de cu sară
Când dușmanii stau pe-afară
Dar vină la miez de noapte,
Măi, bădiță, măi!
Când dușmanii dorm de moarte
Măi, bădiță, măi!"³⁵.

În zicerile căjvănenilor erau și tânguirile despre *Înstrăinare*, ascultate de Filimon Rusu:

„Frundzâ vierdgi soldz dgi pieșci
Puica'n grădgină plijieșci
Cu lacrimni sâ veselieșci.
Tași, puicuță, șie suspcini?
-Cum focu! n'oi suspcina
Câ basmaua șie noauâ
Am dgisat că-i rupta'n douâ.
-Nu-i ruptâ basmaua mie
Da-i ruptâ inima ta
Câ ci cimni câ ci-oi lăsa"³⁶.

Și în cazul *Vrăjilor și descântecelor*, cercetarea din 1906 a considerat utilă reproducerea unui cântec fredonat pe ulițele Cajvanei și notat de Rusu Filimon:

„Ieșii, mândrâ, dgi la cini,
Mă'ntâlنيem cu tri copcili.
Fug dgin drum șî li dau cali

---

³⁵ *Ibidem.*

³⁶ *Ibidem*, p. 277.

Pentru farmișili tali.
Tu, mândră, m'ai fermecat
Cu tri paii dgila pat,
Cu tri flori dgin tri grădini,
Cu apă dgin tri fântâni:
Ai luat-o c'o ulcică,
M-ai facut dgin om nimnică;
Ai luat-o c'un ulcior,
M'ai făcut dgin om:niom!"³⁷.

Figura 6. Tineri din Cajvana în costume tradiționale (prima jumătate a sec. XX) (arhiva Țițaș Cristian Costel)

Și despre *Fugă sau măritiș*, lumea tăcută avea câte ceva de spus. Temistocle Bocancea, de profesie avocat, consemna o variantă recitată de Iacob Tomescu, căjvănean de loc:

„Cine bea și cântă bine
Nu-l mai vezi cu haine bune.
Măi crășmar și măi podar,
Trage podu lângă mine
Să nu dau cu glonțu'n tine;
Că mi-i puica de furat

³⁷ *Ibidem*, p. 306.

Și m'apucă ziua'n sat"³⁸.

Matthias Friedwagner considera de cuviință să propună și un colaj de versuri, intitulat sugestiv *Dragoste stricată*. Iar din Cajvana, Filimon Rusu îi propusese să publice:

„Usca-ci-ai, badgi, ca vântu
Și nu ci-ar primi pamântu,
Tot la cini-n' ședgi gându.
Ardă-ț' cămieșa pi cini
Cum o ars inima'n mini!
-Măi lieliță, pentru cini
Ardă-ț' sumănielu tău
Cum o ars suflietu mnieu,
Lieliță, dgi dorul tău"³⁹.

Figura 7. Localnici din Cajvana (prima jumătate a sec. XX). (arhiva Țicșa Cristian Costel)

În afara celor acceptate de Matthias Friedwagner, Filimon Rusu mai deținea, strict doar din arealul căjvănean, 300 de bucăți, dintre care o *Poveste cu strigături*, auzită de la gospodarul Donisă Lucan, alte cântece pe care le-a cules între 1902-1912 sau i-au fost oferite de una dintre

³⁸ *Ibidem*, p. 322.

³⁹ *Ibidem*, p. 421.

elevale sale, Nastasia Tomescu. Printre sursele sale demne de încredere erau „flăcăii din joc”⁴⁰. Sunt în acele arii melodice, balade și doine frământările unei lumi rurale aproape neștiută, de neregăsit printre hârtiile vechi, care, fără a transmite informații vitale, adevăresc un puls comunitar care și-a păstrat cadența indiferent de vicisitudinile destinului.

Figura 8. Localnici din Cajvana (prima jumătate a sec. XX). (arhiva Țița Cristian Costel)

III.2.3. Perspectivă geografică și precizări statistice

Satul Cajvana se află la 22 km sud de Rădăuți și la 23 km nord-vest de Suceava, într-o relativă izolare în ceea ce privește infrastructura feroviară și rutieră. Poziția retrasă a comunității se resimte inclusiv în prezentarea ei în diverse anchete jurnalistice ori cercetări de teren transpuse în studii de specialitate.

De la 1918, în principiu, acestea sunt coordonatele inserate în dicționarele și enciclopediile de profil. Merită totuși amintit că anterior realipirii Bucovinei, referința principală o constituia

⁴⁰ Filimon Rusu, *Amintiri. Oameni și locuri din Țara Fagilor*, cuvânt înainte de D. Vatamaniuc, ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii, tabel cronologic de Vasile I. Schipor, indice de nume Rodica Iațencu, București, Editura Academiei Române, 2009, p. 157.

orașul Cernăuți; era epicentrul regiunii. Cajvana se întinde pe interfluviul Solca-Soloneț, spre contactul Podișului piemontan cu valea Sucevei⁴¹.

Poate cea dintâi descriere cu pretenții științifice, dar și aplecare spre popularizarea unor noțiuni defel banale, apare în dicționarul lui Em. Grigorovitz, publicat în 1908. Aflăm din el că „Cășvana, com. rur., distr. Gura-Humora, așezată pe pârâul cu același nume. Suprafața 20.99 km²; populația 2209 locuitori români, de relig. gr. or. Este legată prin șosele comunale și drumuri de câmp cu comunele învecinate și cu drumul distr. Cacica-Rădăuți, ce trece prin apropiere; are o biserică parohială cu hramul St. Arh. Mihail și Gavril. Într-un hrisov, din anul 1615, se face mențiune de această comună. O tradițiune ce circulă prin această localitate spune că, într-un timp îndepărtat, ar fi existat spre E un sat cu numele de Hrințești, care aparținea mănăstirii Solca și care a fost, cu desăvârșire, dăruit de tătari. În mijlocul comunei se află un stejar bătrân care are un perimetru de peste 10 m. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor. Comuna posedă 1424 hect. pământ arabil, 347 hect. fânașuri, 30 hect. grădini, 120 hect. islaz, 18 ha. pădure. Se găsesc 159 cai, 1129 vite mari cornute, 964 oi, 1068 porci, 78 stupi”⁴².

Nivelul precar de dezvoltare a comunității, faptul că în arealul ei nu fusese deschisă măcar o mică fabricuță, era reconfirmată și de o statistică publicată de I.E. Torouțiu la 1916, când arăta că pe ulițele satului puteau fi cumpărate diverse lucruri doar de la șase negustori evrei⁴³. Surprinde în survolarea tabelului cărturarului bucovinean nu doar numărul redus de comercianți care aleseră Cajvana drept locație pentru derularea afacerilor, ci și lipsa celor români, având în vedere ceea ce se petrecea în regiune.

Următoarea, poate cea mai sigură sursă de informație privind adevărul unor cifre, este *Dicționarul Statistic al Bucovinei*, realizat în urma recensământului populației derulat pe parcursul unei zile, la 29 februarie 1919. La acea vreme, din punct de vedere administrativ, Cajvana făcea parte din județul Gura-Humorului, ocolul Solca. Reperul geografic fiind, așa cum am mai spus în rândurile de mai sus orașul Cernăuți, aflăm că satul se afla la 32 de km de cel mai mare oraș al Bucovinei, și se întindea pe o suprafață de 2159 de hectare.

Ca forme de relief erau inserate în tabel dealurile Muncelul, Bâta și Crințești, alături de pârâul Cajvana. Din informațiile luate precumpănitor de la notar, completate de cele auzite din gura sătenilor, în Cajvana erau 583 de case locuite, încă 17 nelocuite și 554 de curți, gospodării. În dreptul populației, cifrele indicau 1434 de bărbați și 1394 de femei, toți cei 2828⁴⁴ de băștinași fiind trecuți în rubrica „locuitori stabili”.

---

⁴¹ Costică Brânduș, Alexandru-Ionuț Cristea, *Județul Suceava*, București, Editura Academiei Române, 2013, p. 135.

⁴² Em. Grigorovitz, *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București, Atelierele grafice Socec&co, 1908, p. 54-55.

⁴³ I. E. Torouțiu, *Poporația și clasele sociale din Bucovina*, cu 12 hărți, București, Tipografia „Lupta”, 1916, p. 337.

⁴⁴ Se poate observa că în aproximativ un deceniu, populația Cajvanei crescuse cu aproximativ 30%, un procent remarcabil.

În ceea ce privește animalele domestice, numărătorile avansau, ca și informații generale, 278 de cai, 738 de vite și 200 de oi. Mai funcționa o școală primară, o bancă populară, două tăbăcării, sătenii înecându-și amarul în patru crâșme. Și nu era un fenomen izolat și inofensiv, atâta vreme cât în Dieta Bucovinei se propusese ca în unele sate, printre care și Cajvana, birturile să fie închise „de cu sâmbătă seara până luni dimineața”⁴⁵. Și dacă ar fi fost singurele necazuri. Tot „Gazeta de Transilvania” anunța situația nefericită a nu mai puțin de șaptezeci și unu de lucrători din Cajvana „duși de samsarul Leo Bartfeld din Rădăuți la România și înșelați de toată agoniseala lor”⁴⁶.

Referința despre o bancă populară, săracă în detalii, este completată de informația funcționării în anul 1924 a unei instituții financiare intitulată *Însoțirea de Păstrare și Credit*⁴⁷

Asistența medicală era asigurată, în măsura posibilităților, de o moașă comună, satul neavând, spre diferență de alte localități, un medic. Serviciul divin era oficializat în biserica greco-catolică⁴⁸.

Recensământul populației României din 21 februarie 1956 indica pentru comuna Cajvana, din raionul Gura-Humorului o comunitate de 3676 de oameni, dintre care 1815 bărbați și 1861 femei⁴⁹.

La 1960 în Cajvana locuiau 4019 de suflete, dintre care 2017 doamne și 2002 domni⁵⁰.

În 1973, într-o sinteză de specialitate de referință, Cajvana era trecută în dreptul comunelor mici, dar cu o densitate mare în ceea ce privește populația, 216 loc/km²⁵¹. La 1 iulie 2005, satul avea 7552 de locuitori, 3844 de sex masculin și 3708 de sex feminin⁵².

Cu cifrele în față, putem avansa varii concluzii preliminare. Cel mai însemnat spor demografic îl putem cadra în timpul regimului comunist, când aproape s-a dublat populația, raportat la începutul secolului XX, echilibrul numeric dintre bărbați și femei reprezintă o constantă în toate tatonările statistice, iar amprenta îndeletnicirilor agricole nu a fost concurată de vreo alternativă comercială sau industrială menite să capaciteze forța de muncă locală

A. Proiecția arheologică

⁴⁵ „Gazeta Transilvaniei”, anul LXVIII, nr. 230, 17/30 octombrie 1904, p. 2.

⁴⁶ „Gazeta Transilvaniei”, anul LXVIII, nr. 230, 17/30 octombrie 1904, p. 2.

⁴⁷ Augustin Bernad, Iosif Liuba (redactori-editori), *Compass, Anuar român pentru finanțe, 1923-1924*, Cluj-Napoca, Institut de Arte Grafice „Providența”, anul II, p. 460.

⁴⁸ *Dicționarul Statistic al Bucovinei*, întocmit pe baza rezultatelor recensământului populației din 28 februarie 1919, București, Tipografia „Gutenberg”, 1922, p. 80-81.

⁴⁹ Recensământul populației din 21 februarie 1956. Structura demografică a populației. Numărul și repartizarea teritorială a populației; starea civilă; naționalitatea; limba maternă; nivel de instruire; familii, București, p. 136.

⁵⁰ Direcția Centrală de Statistică, *Anuarul statistic al regiunii Suceava*, București, 1960, p. 30.

⁵¹ N. Popp, I. Iosep, D. Paulencu, *Județul Suceava*, București, Editura Academiei, 1973, p. 82.

⁵² Dan Ghinea, *Enciclopedia geografică a României*, vol. I (A-G), București, Editura Enciclopedică, 1996, p. 346.

Într-un bilanț schițat în 1973, Nicolae Ursulescu nu amintea fie și de o simplă perieghză la Cajvana⁵³; nici sub stăpânirea austriacă, nici la final de veac XIX, aidoma în perioada interbelică și în comunism. Peste aproximativ un deceniu, Mircea Ignat și Gheorghe Pâțu semnalau descoperirea absolut întâmplătoare, în ani diferiți și în arealuri aflate la o distanță de aproximativ patru kilometri, a două topoare cu disc la ceafă⁵⁴. Unul fusese semnalat de săteanul I. Pascaru care îl observase în timpul efectuării unor lucrări agricole. Printre nedoritele constatări reieșea consecința nefericită a răvășirii și aplatizării pământului în timpul însămânțărilor ori recoltării cerealelor.

Figura 9. Topor din Epoca Bronzului descoperit la Cajvana (www.cimec.ro).

În toamna anului 1987 era descoperit un denar din vremea lui Marcus Aurelius, Mugur Andronic opinând că „piesa, aflată într-o stare precară de conservare, a fost realizată în perioada decembrie 165 – vara anului 166 d.H., dintr-un aliaj din metale comune, ceea ce ne face să credem că este un fals de epocă”⁵⁵.

Inițierea săpăturilor la necropola tumulară din punctul „La Codru”-Cajvana, datată în Hallstattul târziu, în 1989-1990, de către M. Ignat⁵⁶, a generat un oarecare interes în mediile de specialitate⁵⁷. Rezultatele au fost valorificate și sub forma unei monografii arheologice⁵⁸.

Între 1985-1995, Mugur Andronic a întreprins mai multe căutări/cercetări de teren, inclusiv reveniri, la descoperirile făcute în teritoriul ce înglobează comunele Todirești, Cajvana, Botoșana, Pârteștii de Jos, Cacica, Poieni-Solca și Racova, descoperind, între altele, și numeroase așezări cu ceramică medievală⁵⁹. Doar că, descoperirile amintite, alături de intenția valorificării

⁵³ Nicolae Ursulescu, *Succese ale cercetării arheologice (privind istoria veche) în județul Suceava în anii puterii populare (1947-1972)*, în „Studii și materiale. Istorie”, III, Suceava, 1973, p. 9-15.

⁵⁴ Mircea Ignat, Gheorghe Pîțu, *Un nou topor de bronz descoperit la Cașvana*, în „Suceava. Anuarul Muzeului Județean”, IX, 1982, p. 493-495.

⁵⁵ Mugur Andronic, *Evoluția habitatului uman în bazinul hidrografic Soloneț din paleolitic până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, în „Anuarul Muzeului Național al Bucovinei”, XXII-XXIII, 1995-1996, p. 43.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 14. Articolul va fi dezvoltat într-o carte cu același titlu, apărută în Iași, în anul 1997.

⁵⁷ Daniela Marcu, *Cea de-a XXIV-a sesiune anuală de rapoarte privind rezultatele cercetărilor arheologice din anul 1989*, în „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice”, 1990, nr. 1-2/1990, p. 29.

⁵⁸ A se vedea în Capitolul IV al acestui studiu.

⁵⁹ Unele puncte au putut fi localizate și de către noi, vezi Capitolul IV.

lor în varii prezentări academice, nu au reușit să plaseze Cajvana pe ceea ce Victor Spinei considera a fi „harta principalelor descoperiri arheologice datând din secolele IV-X și XI-XIV”⁶⁰.

Multe dintre vestigiile de odinioară se mai păstrează astăzi doar în vorbele, uneori cu iz legendar, ale bătrânilor locului. Cercetările întreprinse de Mugur Andronic au condus spre unele concluzii așezate cumpănit în pagină: „Pe coama dealului Pe Dumbravă, în zona de hotar dintre comuna Todirești și comuna Cajvana, care respectă, se pare, vechea demarcație a teritoriilor satelor Soloneț și Cajvana, se mai păstrează și astăzi urmele modeste ale unui tumul (înălțimea actuală, circa 1 m, diametrul, circa 26 m) care a fost aplatizat în cursul verii anului 1987 de către un utilaj ale Fermei de arbuști nr. 5 din Cajvana. Sătenii mai bătrâni din Soloneț afirmă că pe acel loc, mai demult, existau trei astfel de movile dispuse în triunghi, celelalte două fiind distruse total de către fostul C.A.P. Cajvana”⁶¹. Nu a fost suficient pentru ca intelectualul bucovinean să dedice Cajvanei fie și un subcapitol într-o sinteză dedicată recuperării mărturiilor despre teritoriul nord-est în a doua jumătate a primului mileniu, menționând doar o monedă bizantină, găsită întâmplător, din vremea lui Ian I Tzimiskes (969-976)⁶². Voroava oamenilor în etate păstra, cândva la finele celui de-al doilea mileniu, mănunchiuri de amintiri despre frânturi de trecut.

B. Secvențe istoriografice

Preotul Erast Costea arăta, la 1939, că „satul Căjvana, care-și are numele de la pârâul cu același nume, era pe timpul lui Alexandru cel Bun, sau chiar mai înainte, în stăpânirea lui Gherman (Ghermanescul) ... De la urmașii lui Gherman, Căjvana ajunge în stăpânirea lui Arbure, iar apoi în a lui Solomon vistiernicul, care a avut de soție pe Maria, o nepoată a lui Luca Arbure. Vistiernicul Solomon dă satul Căjvana fiicei sale Maria, de la care ajunge în stăpânirea nepoatei sale Teofana. Aceasta, împreună cu soțul ei, Vasile Șeptelici, 28 iulie 7123 (1615), vând Căjvana, cu 1000 de ughi (galbeni împărătești) voievodului Ștefan, care o dăruiește mănăstirii sale Solca”⁶³.

⁶⁰ Victor Spinei, *Bucovina în mileniul întunecat*, în idem (coordonator), *Spațiul nord-est-carpatic în mileniul întunecat*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1997, p. 135.

⁶¹ Mugur Andronic, *Evoluția habitatului uman în bazinul hidrografic Soloneț din paleolitic până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, p. 38.

⁶² Mugur Andronic, *Teritoriul nord-est carpatic în a doua jumătate a primului mileniu creștin*, Brăila, Editura Istros, 2005, p. 411. O reamintește și în lucrarea *Istoria Bucovinei*, vol. II. *În epoca marilor migrații și până la încheierea formării Moldovei medievale*, Suceava, 2014, p. 181.

⁶³ Erast Costea, *op. cit.* p. 23-24. Vezi și *Documente privind istoria României*, comitetul de redacție Ion Ionașcu, I. Lăzărescu-Ionescu, Barbu Cămpina, Eugen Stănescu, D. Prodan, Mihail Roller, redactor responsabil, *Veacul XVII. A. Moldova*, vol. III (1611-1615), București, Editura Academiei, 1954, p. 22; dar și *Din tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente 1393-1849*, București, 1983, p. 95. Aron Pumnul în *Privire repede peste două sute șese-zeci și șapte de-n proprietățile așa numite moșiile mănăstirești de-n carile s-au format mărășel Fund Relegiunariu al Bisericii dreptcredincioase răsăritene din Bucovina*, Cernăuți, În tipografia și cu editura Dlui Rudolf Eckhardt, 1865, arăta că din întreg patrimoniul mănăstirii Solca doar satele Cajvana, Botoșana, Solca și Drăgănești fuseseră dăruite de ctitorul Ștefan Tomșa al II-lea, p. 118. Vezi și Vartolemei Mazorean, *Condica mănăstirii Solca*, editată de Sim. Fl. Marian, Cernăuți, Societatea Tipografică Bucovineană, 1902, p.

Martorii acelu moment au fost Anastasie, arhiepiscop și mitropolit de Suceava, Pavel, episcop de Roman, Aftanasie, episcop de Rădăuți, Ionașco, al treilea logofăt. În câteva rânduri era cuprinsă istoria pe decenii bune a Cajvanei.

Medievalitatea, la nivel de figuri remarcabile, mari dregători⁶⁴, dar și în dreptul unor construcții ori locații memorabile din acest areal bucovinean⁶⁵, nu a oferit subiecte menite în a se metamorfoza în teme de cercetare de largă întindere. Căjveni sau Căjveani, cum apare în documentele editate de Teodor Bălan între 1933-1942, iar mai recent, ultimele volume din seria proiectată atunci, în speță opusurile VII-IX, de către respectabilul istoric Ioan Caproșu⁶⁶, este prins în actele cancelariei domnești în varii pricini.

Așa, la 3 iulie 1575, Petru Șchiopul întărea Odochiei, fiica lui Luca Arbore, portar de Suceava, printre altele „și Căjvenii și Măndăcăuții cu mori”⁶⁷. Zece ani mai târziu, în a treia domnie a lui Petru Șchiopul moștenirea patrimonială lăsată de Luca Arbore devenea din nou pricină de judecată domnească. Și astfel în actul din 2 mai 1585 se stipula clar că „în partea Mariicăi au rămas toate părțile satului Hrincești cu moară și Căjveanii și Drăgușeanii cu moară”⁶⁸. Decizia era reiterată doi ani mai târziu, la 19 mai 1587, când se consemna „în partea Mariicăi, soacra lui Solomon (logofăt), satul Hrinceștii cu moară și Căjveanii și Drăgușanii cu mori”⁶⁹ și peste un an, la 4 iunie 1588 prin judecata lui Petru Șchiopu, făcută în Cetatea Sucevei⁷⁰.

La 1615, statutul localității cunoaște o schimbare importantă. În vara acelu an, la 28 iulie, Vasile și Teofana Șeptelici îi vindeau voievodului Ștefan Tomșa al II-lea „un sat lângă mănăstirea noastră Solca”⁷¹, anume Căjvana, ținut Suceava, pe apa Căjvanei, unde cade în Soloneț⁷² cu tot

---

23-25; amintit și în *Domeniul mănăstirilor din Bucovina în secolele XIV-XVIII*, editat de Mihai-Ștefan Ceaușu și Marius Chelcu, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2007, p. 161-162.

⁶⁴ Vezi Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova. Sec. XIV-XVII*, București, Editura Enciclopedică Română, 1971.

⁶⁵ Nicolae Stoicescu nu prinde Cajvana în *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974.

⁶⁶ Vezi Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, vol. VII, 1464-1740, ediție îngrijită de prof. univ. Ioan Caproșu, indice de Arcadie Bodale, cuvânt înainte de Dumitru Vatamaniuc, Iași, Editura Taida, 2005.

⁶⁷ Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, vol. VII, p. 51; amintit și de Nicolai Grămadă, *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. I, p. 195-196. Documentul este redat integral în *Documente privind istoria României, Veacul XVI, A. Moldova*, vol. III (1571-1590), București, Editura Academiei, 1951, p. 56.

⁶⁸ Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, vol. VII, p. 57. Actul a fost prins și colecția *Documente privind istoria României, Veacul XVI, A. Moldova*, vol. III (1571-1590), p. 281.

⁶⁹ Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, vol. VII, 1464-1740, p. 65. Documentul este redat și în *Documente privind istoria României, Veacul XVI, A. Moldova*, vol. III (1571-1590), p. 360.

⁷⁰ Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, vol. VII, p. 68; vezi și *Documente privind istoria României, Veacul XVI, A. Moldova*, vol. III (1571-1590), p. 388.

⁷¹ Ctitorie a lui Ștefan Tomșa al II-lea.

⁷² Precizarea apare și într-un ispisoc din 20 iulie, vezi *Din tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente 1393-1849*, p. 392.

hotarul, cu câmpul și cu toate veniturile din tot hotarul”⁷³ pentru 1000 ughi. Domnul accepta prețul tranzacției având în minte un scop precis, îndeplinit în cel mai scurt timp cu putință, specificându-se că „domnia noastră am dat acel sat lăcașului nostru de rugăciune, sfintei mănăstiri Solca, unde este hramul Sf. Apostoli Petru și Pavel, ca să fie de la noi mai sus amintitei sf. mănăstiri pomenire cu toate hotarele vechi cu poieni și cu fânațe și cu toate veniturile din câmp, din apă, din pădure de la domnia noastră, de la jupâneasa domniei noastre, de la copiii ce ne-a dăruit D-zeu și pentru sufletul și iertarea păcatelor noastre și a părinților noștri...”⁷⁴. Prin urmare, satul trecea de sub jurisdicția laică în cea religioasă, pentru a redeveni, abia la 1849, comună autonomă.

La 15 aprilie 1618, Radu Mihnea, voievodul Moldovei întărea mănăstirii Solca, printr-un act scris de Dumitru pisar, dreptul de stăpânire asupra unor sate, printre care și Cajvana⁷⁵.

Interstițiul care a acoperit medievalitatea și premodernitatea românească a adus și unele tensiuni în ritmul cotidian căjvănean.

Iar preotul Erast Costea relatează convingător un atare moment: „Satul Căjvana fusese donat mănăstirii de ctitor, la 1615 și până la 1724 nici un fel de ceartă sau neînțelegere nu se ivește între mănăstire și megieșii acestui sat. În acest an însă, ivindu-se unele nedumeriri în privința hotarului acestui sat, călugării de la Solca apelează la Lăzorescul cel bătrân din Todirești, ca să le arate hotarul dintre Căjvana și megieșul lor, Dumitru Nacu din Comănești. Lăzorescul arată hotarul, după cum știa de la părinții lui, care l-au luat și pe el și au umblat cu oamenii domnești pe la semnele de hotar și l-au tras de păr la semne, ca să le țină minte și semnează o mărturie, la 15 septembrie 7233 (1724) în fața egumenului Ionichi, a lui Simion Grămadă, a lui Moise Câmpulengeanul, Nistor Păstrăv și a altor oameni buni”⁷⁶.

Tot Erast Costea arăta că în 1765 neînțelegerile privind nerespectarea regimului de proprietate se acutizau, deoarece Simion Tăutul și Matei Bantăș încălcau hotarele satelor mănăstirii, implicit ale Cajvanei. În fața pretențiilor financiare ale lui Simion Tăutul, solicitate lui Venedict, egumenul mănăstirii Solca, de plată a avatului⁷⁷, era evident că doar judecata domnească rămăsese ca unica soluție de rezolvare a situației.

---

⁷³ Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, vol. I, 1507-1653, Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, 1933, p. 157. Moment amintit și în Isidor de Onciul, *Fondul religiosar gr. or. al Bucovinei. Substratul, formarea, dezvoltarea și starea lui de față*, Cernăuți, Tipografia și litografia concesionată Arch. Silvestru Morariu-Andrieivici, 1891, p. 44.

⁷⁴ Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, vol. I, 1507-1653, p. 157-158.

⁷⁵ *Documente privind istoria României. Veacul XVII, A. Moldova*, vol. IV (1616-1620), București, Editura Academiei, 1956, p. 266. Reprodus și în Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. XVIII, Iași, Tipo-Litografia Buciumului Român, 1892, p. 295; consemnat și în *Domeniul mănăstirilor din Bucovina în secolele XIV-XVIII*, p. 181.

⁷⁶ Eras Costea, *op. cit.*, p. 60-61. Vezi și *Din tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente 1393-1849*, p. 229.

⁷⁷ Taxă, impozit.

Erast Costea precizează că „voievodul Grigore Alexandru Ghica, la 18 octombrie 1774 (1765) poruncește episcopului de Rădăuți, Dosoftei, biv vel paharnicului Constantin Canono și șătrarilor Petru Cheșco și Ilie Cârste să meargă și să hotărnicască cele trei moșii ale mănăstirii (Botușana, Căjvana și Hrințeștii) ce se hotărâsc cu Comăneștii lui Simion Tăutul (Comănescu) și Solonețul lui Matei Bantăș. Se făcuse o hotărnicie de către șătrarii Gândul și Stamati, dar cu ocazia aceasta se încălcase mult hotarul. De aceea, ei să meargă și să facă dreptate și care nu va fi mulțumit să i se dea soroc la divan”⁷⁸. Lucrurile au tergiversat, fără a fi oferită și o soluție acceptată de părțile aflate în conflict.

Mai târziu, în vara anului 1767, Venedict, egumenul mănăstirii Solca se jeluia domnului Moldovei, Grigore Calimach, supărat de interminabilele încălcări de proprietate, inclusiv a Cajvanei. De la Iași venea, la 18 iulie 1767, poruncă fermă ca toți cei implicați în neînțelegerea amintită „să cerceteze scrisorile și să îndrepte hotarele moșiilor mănăstirii despre ale răzeșilor, puind pietre de hotar și bour pe unde va fi nevoie, dând și mărturie în semne iscălită de toți cei prezenți la hotărnicie, pentru a fi întărită cu hrisov domnesc”⁷⁹. Lucrurile nu s-au rezolvat, astfel încât, la 2 august același an, 1767, domnul poruncește egumenului Venedict să se înfățișeze în fața Divanului, unde urma să se judece cu Matei Bantăș „pentru moșia Cajvana ce se învecinează cu Solonețul”⁸⁰.

Același domn, cunoscând „șăratlăcurile lui Simeonel și ale feciorului lui”⁸¹, întărea mănăstirea Solca, într-o carte domnească, adusă și la cunoștința vel spătarului Iordache Cantacuzino, la 3 ianuarie 1768, „stăpânirea asupra moșiilor Botoșana și Căjvana”⁸², fără a fi fost încheiată pricina dintre Matei Bantăș și mănăstirea Solca.

Finalmente, chestiunea își afla rezolvarea la 8 iulie 1768, când „hotărnicia se face de episcopul de Rădăuți, Dosoftei, asistat de Toader, al doilea pitar, de Gheorghe Carp, polcovnic, venit în locul biv vel spătarului Iordachi Cantacuzino, de Matei Bantăș, răzeșul Solonețului, de Carp Picioroagă, vornic de poartă și de popa Ioan din Soloneț. La fața locului sunt chemați o mulțime de martori și după ce se cercetează scrisorile ambelor partide, parcurg hotarul pe la semnele arătate de martori și așezând pietre sau săpând în copaci stema țării dat câte o adeverință ambelor părți și le iscălesc”⁸³. Narativul pune preț pe cuvântul scris, arătând cum Matei Bantăș

---

⁷⁸ Eras Costea, *op. cit.*, p. 101; inserată și în *Domeniul mănăstirilor din Bucovina în secolele XIV-XVIII*, p. 163.

⁷⁹ *Din tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente 1393-1849*, p. 379. Amintită și de Vartolemei Mazerean, *op. cit.*, p. 26; reiterată și în *Domeniul mănăstirilor din Bucovina în secolele XIV-XVIII*, p. 163.

⁸⁰ *Din tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente 1393-1849*, p. 381.

⁸¹ Vartolemei Mazerean, *op. cit.*, p. 26.

⁸² *Din tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente 1393-1849*, p. 384.

⁸³ Eras Costea, *op. cit.*, p. 109. Aceeași datare o aflăm și în *Din tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente 1393-1849*, p. 392, precum și în amintit și în *Domeniul mănăstirilor din Bucovina în secolele XIV-XVIII*, p. 164. Teodor Bălan în baza documentelor din arhivele din Cernăuți, acreditează data de 8 iulie 1767, cu un an înainte, ceea ce pare mai plauzibil. În plus și unele nume sunt diferite, ieromonahul

desfășura în fața celor chemați să soluționeze diferendul un ispisoc de la Bogdan vv. din 1517, un zapis din 11 ianuarie 1676 de la Nacul, fost mare stolnic și de la jupâneasa lui Nastasia, alături de alte înscrisuri. Se profila astfel părerea că „m-reă Solca nu poate să întindă stăpânirea Căjvanei până în apa Solonețului, la siliște, deoarece n-a stăpânit mănăstirea niciodată până în apa Solonețului, iar siliștea Căjvana se află mai sus pe pârâul Căjvana, unde s-au văzut și semne de livezi cu pomi, vișini și pruni și țințirim de biserică într-un cap de pisc între pârâile Căjvoanii”⁸⁴.

În cele din urmă, soluția acceptată de părțile implicate în litigiul a respectat nu atât norma juridică, indicată în vechile acte, cât opiniile unor călugări și părerile câtorva oameni bătrâni depuse cu aproximativ patru decenii în urmă, la 1724. Prin urmare, la 8 iulie 1768 cei de față „au ales și stâlpit hotarul moșiei Soloneț despre moșia Căjvana dând mărturie în semne ambelor părți. Hotare: pârâul Voinii, Făgeții de Jos, bordeiul lui Milici, izvorul Socilor, pârâul Socilor⁸⁵, pârâul Rostoșe, pârâul Căjvana, hotarele ce despart moșia Botășana a m-Solca de moșia Comănești a lui Simion Tăutul, pe din sus la casa lui Simion Tăutul”⁸⁶. Printre martori erau nominalizați Ghedeon ieroschimonah, Teodosie ierodiacon, Lazar monah, erau Ioan din Soloneț, Constantin Strugariul, Iftemie, fiul lui Irimia, Ion Sredie, Vasile Butnar, Gheorghe Croitorul, Grigoraș Beldianul și alții.

Respectând, pe cât posibil cronologia evenimentelor consemnate în puținele referințe despre tăcuta comunitate bucovineană, găsim în topografia lui Daniel Werenka informația că la 1780, în Cajvana conviețuiau 85 de familii⁸⁷.

Pentru mănăstirea Solca, Cajvana a reprezentat doar o sursă de venituri, actele înscriind-o printre sursele de venit ale așezământului religios⁸⁸. Așa se face că în lista veniturilor obținute în 1784, în contextul reformelor cerute de la Viena, Cajvana era grupată alături de Solca și Bălăceana ca plătind crâșmăritul în quantum de 150 de florini⁸⁹. Și nu erau printre cele mai mari dări achitate, dimpotrivă, în partea inferioară a tabelului, reflectând o realitate economică nu tocmai îmbucurătoare, situație rămasă neschimbată și în 1887. În acel an, din 142 de comune trecute în tabelul cu moșiile fondului religios⁹⁰, Cajvana nu excelează la nici una dintre rubrici: „ogoră, fânațe, grădini, păscetori, munți de pășune, codri, lacuri, loc de parificațiune, loc

---

Theodosie în locul lui Toader, mai apare un biv vornic Vasile Căzacu, vezi Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, vol. V, 1745-1760, Cernăuți, Tiparul „Mitropolitul Silvestru” 1939, p. 127.

⁸⁴ Din *tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente 1393-1849*, p. 393.

⁸⁵ Acest pârâu mai apare și la 1783, vezi Nicolai Grămadă, *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. I, p. 117; la fel și *Pădurea Codrul Căjvanei*, *ibidem*, 177.

⁸⁶ Din *tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente 1393-1849*, p. 393.

⁸⁷ Daniel Werenka, *op. cit.*, p. 43.

⁸⁸ Din *tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente 1393-1849*, p. 457, 471, 479.

⁸⁹ Isidor de Onciul, *op. cit.*, p. 109.

⁹⁰ Amănunte interesante, dar și o perspectivă a ideii de proprietate în Bucovina, vezi Silviu Dimitrovici, *Istoricul și organizația pădurilor „Fondului Bisericesc Ortodox.-Român din Bucovina”*, Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, 1922.

neproductiv, aria de clădiri, suprafața totală, venitul curat”⁹¹. Mai mult, aproximativ jumătate dintre căsuțe erau necompletate, și priveau lucruri extrem de importante din cotidianitatea unei colectivități, precum grădini, munți de pășune, codri, lacuri, indiciu al unor permutări economice modeste.

În contextul reformelor inițiate de Iosif al II-lea, când multe dintre mănăstirile Bucovinei fuseseră închise, egumenul Solcăi, Meftodie, se prezenta, la 2 ianuarie 1782, alături de duchiul⁹² Ghideon, în fața comisiei de delimitare condusă de colonelul Metzeger, probând dreptul de stăpânire asupra Cajvanei⁹³, arătându-se explicit în cazul acesta și acele „păduri de fag, brad și stejar, 3 mori și un piuă de postav, toate în regie proprie”⁹⁴. După cinci ani de la începerea inventarierii de către austrieci a averilor bisericesti din Bucovina, era reconfirmat statutul de până atunci al Cajvanei, de proprietate a mănăstirii Solca⁹⁵. Doar că, odată cu înființarea Fondului religios, la 19 iunie 1783, lucrurile se schimbau drastic.

Altfel, majoritatea covârșitoare a informațiilor sunt, deopotrivă, fragmentare și lapidare, precum cea privind desemnarea medicului pentru districtul Solca, în iulie 1894. Registrele completate în acele zile îl pomenesc pe primarul Cajvanei, Filip Urechia al cărui vot acordat în favoarea unuia dintre cei trei candidați, în speță Beilich, reflecta o judecată nealterată și neinfluențată de autoritatea superioară. El își justifică opțiunea apreciind că respectivul aspirant la postul de doctor știa limba românească⁹⁶.

Mai aflăm că la început de veac XX 161 de căjvăneni erau membri ai *Centralei însoțitorilor românești de credit*⁹⁷, trăgând speranță că decizia lor le va ușura întrucâtva apăsarea financiară tot mai insuportabilă. Tot în aceeași perioadă, I.E. Torouțiu, în baza unor statistici făcute la nivel regional, arăta că în Cajvana activau șase meseriași, un român, 3 evrei și doi străini⁹⁸. În cazul negustorilor, șase la număr, toți erau evrei⁹⁹. Nu era deloc întâmplător. Radu Grigorovici, plecând de la recensământul austriac din 1880, a oferit o perspectivă asupra trecerii evreilor galițieni spre România între 1880 și 1900. În hărțile atașate studiului, reiese o dinamică ușor accentuată la

---

⁹¹ Isidor de Onciul, *op. cit.*, p. 326-327.

⁹² Administrator al bunurilor unei mănăstiri.

⁹³ Eras Costea, *op. cit.*, p. 126.

⁹⁴ Sorin-Toader Clipa, *Fondul bisericesc al Bucovinei și lichidarea lui (1948-1949)*, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2006, p. 19.

⁹⁵ Mitropolia Bucovinei. Administrația Fondului Bisericesc, *Averile bisericesti din Bucovina*, Cernăuți, Editura Mitropoliei Bucovinei, 1939, p. 18.

⁹⁶ Ion Drăgușanul, *„Pe locul arătat de Dumnezeu, anume Solca”*, Suceava, Editura Mușatinii, 2016, p. 113.

⁹⁷ Ioan Cucuz, Dumitru Cucu, *Băncile și creditul funciar românesc în Bucovina (1840-1918)*, Suceava, Grupul Editorial Mușatinii-Bucovina Viitoare, 1999, p. 107.

⁹⁸ I. E. Torouțiu, *op. cit.*, p. 257.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 337.

întreținerea veacurilor XIX-XX, în dreptul arealului Cajvanei indicându-se o mobilitate în creștere a evreilor¹⁰⁰

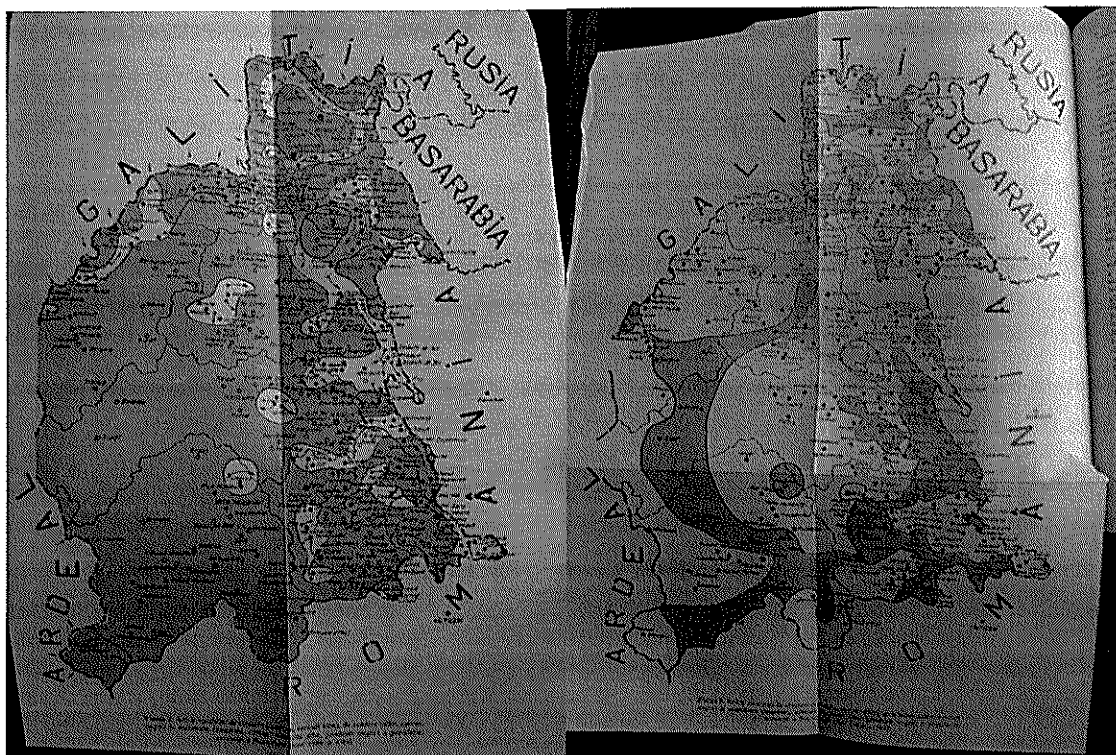

Figura 10. Arii și localități de creștere (cenușiu, cercuri albe), de scădere (albe, cercuri egre) și staționare (cercuri jumătate albe, jumătate negre) a populației evreiești din Bucovina. Stânga (între anii 1880-1900), dreapta (între anii 1900-1910).

Tot în aceeași perioadă, într-o lucrare dedicată Bucovinei¹⁰¹ satul era în română Cajvana, în ruteană Keszvana, fiind pomenit și stejarul bătrân, al cărui diametru măsoară peste 10 m. La 1890 comunitatea număra 2209 de suflete, în dreptul activităților localnicilor fiind menționate exclusiv agricultura și creșterea vitelor.

Filimon Rusu, fost cadru didactic în Cajvana, rememora că la „1902 avea aproape 3000 de locuitori”¹⁰². Îl sidera însă indiferența autorităților față de rostul învățământului și creșterea cuvenită în raport cu prefacerile vremii. Și o spunea răspicat în memoriile sale: „Copii de școală erau aproape 500, iar școala s-a făcut în 1899. Curios! Un sat așa de mare, să deschidă școală așa de târziu! Nu știu cine avea interes să lase satul fără școală; știu, însă, că în sat mergea vorba: *Nu ne mai trebuie încă un păduche în cojoc!* Bănuiam că cel dintâi păduche era slujitorul bisericii, căci alte instituții, în acel timp, nu erau în sat. Pe nedrept, însă, li se atribuia zicala de mai sus, căci

¹⁰⁰ Radu Grigorovici, *Studiu critic al recensământului austriac din 1880 cu privire la populația Bucovinei. III. Bucovina, teritoriu de trecere a evreilor galițieni spre România între 1880 și 1900*, în „Analele Bucovinei”, an II, nr. 2, 1995, p. 339-356, hărțile nefiind numerotate.

¹⁰¹ *Die Bukovina*, Cernăuți, Commissionsverlag der K.K. Universitäts-Buchhandlung H. Pardini, p. 219.

¹⁰² Filimon Rusu, *op. cit.*, p. 71.

oamenii erau foarte de treabă, foarte omenoși și buni gospodari. Ce e drept, aveau și cusururi. Erau conservatori până la extrem, cunoscuți prin împrejurimi că nu știau a face deosebire între ce-i al lor și ce-i străin, dar nici nu se divulgau unul pe altul, fiind în aceasta împinși la păcat. Așadar, alți factori țineau în loc cursul vremii. Biserica din lemn, construită în 1810, a ars în anul 1895, iar sătenii au făcut în locul ei altă biserică, tot din lemn. Abia în anul 1908 a fost terminată și sfințită noua biserică, la a cărei sfințire, în toamna aceluși an, a luat parte și mitropolitul, dr. Vladimir de Repta, parof fiind preotul Ioan Iliuț. În sat nu sunt alte neamuri străine, decât un neamț fierar și șase familii de evrei, care aveau și patru crâșme, din care una a Fondului Bisericesc, arendată unui evreu, a ars odată cu biserica, precum și o prăvălie cu mărunțișuri; un evreu era negustor de vite¹⁰³.

Așadar, sunt vremurile în care Cajvana apărea în pricini ce țineau strict de reglarea moștenirilor, de trecerea dintr-o proprietate în alta, de localizarea relativă a mărginimilor¹⁰⁴, de stabilirea unor situații personale, de neiertătoarele incendii care făcuseră scrum lăcașurile de cult, făcute după puțința vremurilor și bunăstarea sătenilor doar din lemn, de deschiderea, prea întârziată a școlii, nicidecum prin reliefarea unor fapte importante.

La 15 octombrie 1920, tribunalul din Suceava apela la cei care aveau un minim de informație pentru „stabilirea morții lui Toader a lui Constantin Moroșan din Cajvana”¹⁰⁵ care participase la război și s-ar fi auzit că murise în 1919 în Rusia. Cei care știau ceva, mai ales camarazii de pe front, erau invitați să ofere cuvenitele informații în termen de patru luni de la publicarea deciziei, adică până pe 15 februarie 1921.

Exact același demers era inițiat și în cazul lui Vasile, a lui Tanasi Mârza care „ar fi căzut în o luptă pe frontul italian”¹⁰⁶, precum și al lui Vasile, urmașul lui Zaharie Holbura, „căzut într-o luptă contra rușilor”¹⁰⁷. Fără a fi eroi de război glorificați într-un panteon național, fie el și imaginar, reamintirea acestor nume reprezintă nu doar un gest pietate, dar și salvarea de la uitare a unor nume.

Imediat după încheierea primului război mondial, Cajvana era trecută în *Tabloul circumscripțiilor electorale* în județul Gura Humorului, în circumscripția electorală Solca¹⁰⁸. Din punct de vedere religios, pregătirile organizării „Congresului bisericesc ortodox român al arhidiecezei Bucovinei” din 1921, plasau Cajvana în districtul electoral V¹⁰⁹.

Tot în același an, 1921, regele Ferdinand al României semna decretul *Tabloul numirilor oficiale ale comunelor urbane și rurale din Bucovina*; cu o dublă semnificație. Fixând Cajvana în

---

¹⁰³ *Ibidem*.

¹⁰⁴ Vezi Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, vol. I, 1507-1653, p. 164.

¹⁰⁵ „Monitorul Bucovinei”, fascicula 1, 13 ianuarie 1921, p. 6.

¹⁰⁶ „Monitorul Bucovinei”, fascicula 19, 1 iulie 1921, p. 253.

¹⁰⁷ „Monitorul Bucovinei”, fascicula 15, 29 aprilie 1921, p. 192.

¹⁰⁸ ***, *Tabloul circumscripțiilor electorale*, în „Monitorul Bucovinei”, fascicula 62, 6 septembrie 1919, p. 3.

¹⁰⁹ „Monitorul Bucovinei”, fascicula 16, 21 iulie 1921, p. 66.

districtul Gura Humorului, actul iscălit de suveran făcea și trecerea de la nomenclatura oficială veche austriacă la cea oficială, nouă, română. Așadar, triada Cajvana, Keschwana, Keszwana se limita la o singură denumire, Cajvana¹¹⁰.

În ceea ce privește învățământul, școala din Cajvana, deschisă pentru prima oară, așa cum am spus în rândurile de mai sus abia în 1899, și al cărui prim învățător și director a fost Mihai Bumbu¹¹¹, figura la 1921 cu șase clase, în care predau doi învățători¹¹². Unul dintre titularii catedrelor a fost Rusu Filimon, care a susținut examenul de capacitate în 1914¹¹³, numărându-se printre colaboratorii de încredere ai lui Matthias Friedwanger în culegerea cântecelor din Bucovina publicate în *Rumänische volkslieder aus der Bukowina, I. Band Liebeslieder*¹¹⁴, trimițându-i peste 300 de cântece, din care editorul va alege, după o selecție nicidecum explicată, doar nouă piese, șapte fiind din Cajvana.

Alături de aceștia, însemnările confesive îi mai amintesc pe Domnica Turturean, George Popescu, Arcadie Zus, Vladimir Popovici, Aspasia Carpiuc, Vichentie Ianovici, Constantin Bădăluță, Aurora Siretean, Nicolae Popenciu, Victoria Tocariu, Vasile Halip, George Sgârcea, Ștefan Boca, Simion Boca, Elena Mateny, Vasile Soroșciuc, Dimitrie Mihalaș, Felicia Mihalaș, Olimpia Popescu, Ana Popescu, Nicanor Bumbu, Epaminonda Prelici, Vasile Bordeian, Isidor Pașcan, alături de preoții Dionisie Turcan și Ioan Iliuț¹¹⁵. Sunt numele titularilor de catedre care au predat undeva până în preajma celui de-al doilea război mondial. În perioada postbelică, Luca Pițu îi nominalizează pe Bădăluță, Lutic, Halip și Doboș¹¹⁶, unii doar suplinitori, alții pensionari veniți de prin satele învecinate.

La 1905, Filimon Rusu inițiază la Cajvana *Cabinetul de lectură „Tudor Vladimirescu”*¹¹⁷, pentru ca un an mai târziu, în 1906, alături de preotul Ioan Iliuț, să înființeze o filială a Băncii populare în același sat. Și avut inspirația de a consemna nu doar contextul, dar și avaturile, uneori hilare, ale deschiderii celor două instituții pentru a înțelege astfel că firescul imperturbabil din judecata noastră era atunci o prejudecată ce greva pe aspirațiilor acelor tineri cu potențial intelectual și ambiția unei onorabile cariere:

„Normal că patru crâșme nu puteau aduce decât rele și ravagii. Ce-au stricat ele în cinstie câte decenii, nu se putea repara peste noapte. În zilele de sărbătoare și în sărbătorile băbești, în preajma crâșmelor erau baricadate drumurile de mulțimea oamenilor și femeilor. Acestea din

¹¹⁰ „Monitorul Bucovinei”, fascicula 56, 19 august 1919, p. 7.

¹¹¹ Filimon Rusu, *op. cit.*, p. 72.

¹¹² „Monitorul Bucovinei”, fascicula 11, 30 martie 1921, p. 127.

¹¹³ ***, *Știri mărunte*, în „Gazeta mazililor și răzeșilor bucovineni”, anul III, nr. 13 și 14, 29 mai 1914, p. 222.

¹¹⁴ Vasile I. Schipor, *Filimon Rusu. „Amintiri. Oameni și locuri din Țara Fagilor” (I)*, în „Analele Bucovinei”, 1/2007, p. 254, Vezi și Rodica Iațencu, Vasile I. Schipor, *Filimon Rusu. „Amintiri. Oameni și locuri din Țara Fagilor” (II)*, în „Analele Bucovinei”, II/2007, p. 691-731.

¹¹⁵ Filimon Rusu, *op. cit.*, p. 127.

¹¹⁶ Luca Pițu, *Lexiconul figurilor căjvănare*, Iași, Editura Opera Magna, 2015, p. 113-114.

¹¹⁷ Filimon Rusu, *op. cit.*, p. 14.

urmă ocupau, mai ales, malurile șanțurilor. Atunci mi-a venit un gând. Ce bine ar fi când am vedea așa o mulțime la școală sau la Casa de lectură, unde ar putea auzi lucruri folositoare. Deci, la lucru! Am înaintat o cerere, cu anexa statutelor, în care ceream aprobarea guvernului din Cernăuți pentru deschiderea unui Cabinet de lectură. Numele era Cabinetul de lectură *Tudor Vladimirescu* din Cajvana. Guvernul a trimis cererea prefecturii pentru cercetări și propuneri. Prefectura m-a înștiințat să mă prezint la biroul ei, în chestiuni urgente. M-am dus. Dar și directorul școlii din Botoșana, George Burciu, avea o invitație la fel. Cum am intrat în birou, comisarul Würzer, un neamț, cu funcția de subprefect, cum am zice azi, îi luă interogatoriul lui Burciu, se-nțelege, în limba germană: *D-le învățător superior, dumneavoastră ați făcut o cerere pentru o Casă de cetire în Botoșana și i-ați dat numele de Cloșca. Ce înseamnă acest nume?* Burciu, care era dârz din fire, răspunde: *Cloșca se cheamă găina ce scoate pui. Cum își strânge cloșca puii, așa vrem să strângem și noi oamenii, în zile de sărbători, și să le citim lucruri folositoare. Gut!*, aprobă neamțul. *Și dumneata la fel – mi se adresa, de astă dată mie – dar ce înseamnă Tudor Vladimirescu? Un fost gospodar – zic eu – foarte cinstit și am vrea să îi răspândim numele ca exemplu. Gut!*, îmi răspunde și mie. Râdeam cu Burciu că l-am păcălit pe neamț.

Cam după două săptămâni, am primit statutele cu nota: *Statutele prezente se aprobă de guvernul c.r. Cernăuți, 1903*. Fiindcă cererea și statutele erau în limba română și guvernul a aflat de bine să scrie aprobarea tot în limba română. De acum la lucru!

Așa încet, încet, adunam oamenii la școală, căci alt local n-aveam, stam de vorbă, le citeam câte ceva, dar de vreo taxă de membru nu le spuneam nimic, lăsând pentru mai târziu, căci mă temeam că prin aceasta s-ar depărta. Preotul era nou venit în sat și era mai rezervat, dar directorul Bumbu a avut bunăvoința să-mi pună la dispoziție o clasă. După ce s-a îndătinat obiceiul și oamenii veneau de umpleau clasa, am început a strânge taxele, care nu erau decât de 50 de bani. Apoi am avut tot sprijinul atât al preotului Ioan Iliuț, cât și al celorlalți învățători. Eu am fost ales președinte, iar vicepreședintele, unul ce era învățat cu paharul, cum se spune, precum calul cu ovăz. După un an, am înființat, cu ajutorul tuturor intelectualilor Banca populară, la care preotul Ioan Iliuț era director, iar eu vistiernic. Tot așa, în consiliul de administrație al băncii au fost luați cei dedați cu băutura, ca prin această metodă să fie depărtați de asemenea apucături. Comitetul cabinetului lucra mână în mână cu administrația băncii, așa că, în câțiva ani, s-au făcut progrese frumoase. Aveam cărți și ziare chiar și din Vechiul Regat. Administrația *Revistei pedagogice* ne-a trimis revista pe un an întreg, gratuit, numai pentru faptul că societatea noastră purta numele de *Tudor Vladimirescu*.

În decurs de doi ani, după înființarea Băncii (1905), i-am convins pe membri să renunțe la procentul de 6% de la părțășii în favoarea băncii și a Cabinetului, ca să putem ridica un local pentru ele. Procentul acesta însemna 1.20 cor. de fiecare membru, așa că, în fiecare an, se strângeau cam 140 de coroane, câteodată și mai mult, după numărul membrilor, ce creștea de la an la an. Eu, ca să-i încurajez și mai mult, vărsam întreaga mea remunerație anuală, de 240 de coroane, la acest fond, așa că, în anul 1909, aveam bani destui ca să începem clădirea. M-am

îngrijit, mai întâi, de o parcelă. În vatra satului era un loc viran, o tolocuță de vreo două prăjini și jumătate. Ca să pot determina Comitetul comunal să cedeze acea parcelă, i-am adunat într-o seară în casa lui George Pițu, zis George a Irinei și, după ce le-am spus planul, unii erau pentru, dar erau și contra. În dezbaterile lor, care erau tot mai agitate, am făcut să apară pe masă două sticle de băutură. Una era cu rachiu, iar alta cu rom. Astfel, tonul a început a scădea și dezbaterile, udate cu aceste băuturi, au început a decurge mai domol, iar până la sfârșit au votat cu toții pentru cedarea parcelei. Am plecat apoi la Solca, de unde am cumpărat o șură mare, cu 240 de coroane. Am adus-o cu clacă. Au fost atâția oameni, că într-o zi au desfăcut-o și chiar au adus-o acasă. Nu încapе îndoială că și aici a fost nevoie de câțiva litri de rachiu. Dar treaba s-a făcut. Aceasta era în primăvara anului 1909, iar până în toamnă clădirea a fost ridicată și acoperită cu tablă. În vara anului 1910 era gata, așa că am mutat în Banca și Cabinetul. Eu aveam acolo locuință gratuită, avându-se în vedere că și eu lucram gratuit pentru Bancă. Clădirea avea ca locuință două odăi, bucătărie și celelalte dependențe, intrare separată. Mai erau o odaie mică, pentru Consiliul de administrație, în care era și casa de bani, o sală mare, pentru adunări, iar în zilele de sărbători pentru joc, pentru tineret, apoi alte două odăi și beci pentru prăvălie, dar care nu s-au mai făcut. Amintesc aici că toate transporturile de tablă, scânduri pentru uși și ferestre, fierării, mă rog, tot ce trebuia, le făcea gratuit gospodarul Pantelimon Ureche. El n-avea nevoie nici de Bancă și nici de Cabinet, dar, deși în vârstă de 65 de ani, și cel mai bun gospodar din sat, era foarte atașat intelectualilor”¹¹⁸.

Același dascăl, crea ani buni mai târziu, în 1927, și o revistă, „Moldova literară”, în care găzduia, precumpănitor, texte ale preoților și învățătorilor din Bucovina și Moldova.

Într-o succintă cronologie, Filimon Rusu a profesat în Cajvana până la 4 decembrie 1914, când a fost recrutat. Se reîntoarce de pe front și locuiește la Cajvana între 15 iunie 1916-2 februarie 1918, cu o scurtă perioadă în care se retrage în casa socrilor, iar din 1919 se transferă definitiv la Sinăuții de Jos. Una dintre revistele în care a semnat după încheierea primei conflagrații mondiale a fost „Școala. Organul Asociației Corpului Didactic și Primar din Bucovina”, fiind coautor, printre altele și la *Geografia județului Rădăuți*¹¹⁹.

Despre un alt cadru didactic aflăm în urma unui gest generos al soției. Presa vremii elogia deschiderea spre sprijinirea internatului „Ștefan cel Mare” din Rădăuți a unor oameni care credeau că educația reprezenta singura șansă pentru viitor mai bun al copiilor născuți pe acele meleaguri. Printre cei care donau alimente extrem de necesare pregătirii hrănirii elevilor era și dna Ianovici, „soție de învățător” care „a donat un coreț¹²⁰ barabule”¹²¹.

¹¹⁸ Filimon Rusu, *op. cit.*, p. 78-80.

¹¹⁹ Filimon Rusu, C. Ungureanu, *Geografia județului Rădăuți*, carte de lectură pentru clasa a II-a primară, Iași, [s.a.].

¹²⁰ Unitate de măsură pentru capacitate, echivalentă cu aproape un hectolitru și un sfert, folosită mai ales pentru cereale.

¹²¹ ***, *Din public*, în „Apărarea națională”, nr. 49 și 50, 7 iulie 1907, p. 5.

Putem retrăi mental atmosfera acelor ani care nu prevesteau un sfârșit de lume și cumplitele atrocități resimțite în tensiunea primului război mondial tot din însemnările senine ale lui Filimon Rusu. E adevărat, așternute pe hârtie la senectute reanimau încercările, uneori amuzante, alteori încordate ale tinereții:

„Oricum, într-un sat înapoiat și lipsit de lumină e câmp vast de lucru. Mai ales cele patru crâșme, despre care am vorbit, au îndreptat populația spre prăpastie, atât cu sănătatea, cât și cu averea. Tot în rostul crâșmelor era obiceiul că, dacă nu ieșea o fată sau un băietan prima dată la joc, trebuia să apară cu o sticlă de rachiu, ca să-i cinstească pe cei ce-l introduceau la horă. Asta n-ar fi nimic, dar se întărâtau la cinste și alții, așa că, adesea, se sfârșea cu păruială.

Dar să ne întoarcem la școală. Ce n-ar fi dat căjvănarii să nu le chemi fata sau băiatul la școală? Vaca din grajd era prea puțin pentru cei înstăriți, iar cei sărmani te-mbiau cu o mânzată sau o oaie, numai să nu-i tunzi băiatul. Vorba asta se întrebuița și la feciorii recrutați – se zicea că i-au tuns. De fapt, băieții purtau plete, așa că expresia era bine întrebuițată. Apoi plânsetele și bocetele mamelor după pletele băieților, despre care ziceau că-s *pâcleșiți*¹²² fără păr lung, nu puteau decât să stârneasă râsul, dar, în același timp, și compătimirea față de o astfel de judecată. Afară de aceasta, câte povețe igienice nu trebuiau date pentru spălarea trupului, căci noi de-abia le puteam controla mâinile, urechile, gâtul și picioarele. Apoi de cămășile, pentru care se rățoiau femeile, că doar nu s-or îmbrăca ca la biserică! Din această cauză izbucneau bolile epidemice, ceea ce făcea ca școala să fie închisă în fiecare an, toamna sau primăvara, chiar și până la șase săptămâni. Aceste neajunsuri au durat vreo patru ani, până ce au fost dezrădăcinate. Frecvența școlară era sub orice critică, deoarece dintr-o clasă de 50-60 de copii, până la 20 nu se prezentau deloc, iar cei ce frecventau, totuși, cursurile, o făceau foarte neregulat. Cum pedepsele bănești sau, în lipsa acestora, închisoarea, erau mijloace de constrângere, ura asupra școlii și învățătorilor era de nedescris. De aceea trebuia să fii precaut, ca nu cumva să întârzii și să te apuce noaptea prin sat. Mai circula versiunea că învățătorii primeau leafă din pedepsele școlare și, deci, dacă n-ar fi pedepsele, ei n-ar avea leafă. Această părere a fost combătută cu destulă ușurință prin faptul că, la o întrunire, cineva dintre noi le-a spus sătenilor: *Oameni buni, dacă dumneavoastră credeți – cum merge vorba prin sat – că învățătorul capătă leafă din pedepsele școlare, vă dau un sfat: trimiteți toți copiii la școală și atunci nu vor mai fi pedepse, iar învățătorii vor rămâne fără leafă și, deci, vor muri de foame. Încercați, vă rog, lucrul acesta, care-i pentru binele dumneavoastră și nu veți mai avea ură pe învățători.* Argument destul de puternic care, într-o oarecare măsură, a schimbat părerea oamenilor.

Un alt obicei al copiilor era acela că, a doua zi după o sărbătoare mare, nuntă, cumetrie sau hram, aproape toți veneau la școală cu câte o sticlă de rachiu în sân sau în trăistuță. Și să nu credeți că ei o luau fără știrea părinților! Din contră, mamele se îngrijeau de aceasta! Natural că la școală sticlele erau confiscate și părinții chemați pentru lămuriri. Bineînțeles că, adeseori,

---

¹²² Tunși în bătaie de joc, sluțiți.

copiii chiar se îmbătau la astfel de ocaziuni, dar tot cu știrea părinților și la îndemnul oaspeților. La strânsură sau la joc, cum ziceau ei, același obicei, cu sticlutele de rachiu, cum îi vedeau pe cei mari, despre care am amintit mai sus.

Disciplina școlară era mai greu de ținut cu cei din clasa întâia și a doua; în celelalte clase era o plăcere să predai orice lecție pentru că era ascultată și însușită repede. Se arătau și talente, mai ales la matematică și istorie, dar talente pierdute, căci, atunci când le vorbeam părinților de aplicația fiilor lor, ei răspundeau prompt că din țăran n-a mai văzut nimeni să iasă ceva bun. Părerii greșite, ce costau muncă îndelungată și exemple de prin alte sate, cu copii trimiși la școli mai mari. Am izbutit, în fine, să conving trei părinți mai cu stare, ai căror copii se arătau a fi mai cu tragere de inimă pentru școală. Dar asta nu era suficient, căci trebuiau bani de înscriere. Nu era mare cheltuială, căci la înscriere era o taxă de numai șase coroane și 50 de bani. Văzând că ei se codesc, m-am hotărât să le plătesc eu taxele. Astfel, am plecat cu cei trei băieți – Ion Gh. Onoi, Vasile Gh. Domnari și Vasile Donisă Lucan. Toți au prestat examenul de admitere la Suceava. Dar, fiind locuri puține și candidați mulți, cei doi dintâi, Onoi și Domnari, fiind trecuți de 16 ani, profesorii i-au anunțat că pot fi primiți numai ca particulari. Părinții lor nu s-au învoit la aceasta, astfel a rămas Vasile Lucan. Oamenii din sat râdeau de el și-i ziceau popa Donisă. Gluma a devenit realitate. Vasile a terminat Facultatea de Teologie din Cernăuți, le-a cântat ca teolog de mai multe ori în biserică, spre uimirea și clătinarea din cap a femeilor. Nu s-a făcut, însă, preot. A dat diferența la Facultatea de Litere și s-a făcut profesor. Ultimul lui post a fost la liceul din Tulcea. O boală, care-i rodea corpul, l-a răpus, în anul 1936, în floarea vieții, la vârsta de 44 de ani. Jalea părinților și a fraților lui, care au luat parte la înmormântare, a fost cu atât mai mare, cu cât știau că trupul lui zace în mormântul atât de îndepărtat de satul natal.

Onoi nu s-a mai întors din Primul Război Mondial, iar Domnari, întors din război, a funcționat câțva timp ca secretar comunal. Contractând o boală în timpul războiului, a luat și el, prin 1926, calea veșniciei.

De atunci n-a mai mers nimeni la școli înalte, doar după al Doilea Război Mondial s-au ivit câteva cazuri¹²³. Printre aceștia, îi enumerăm pe universitarii Toader Jucan, Alexandru Tofan și Luca Pițu.

Mobilizat în armată, Filimon Rusu nu a fost martorul cantonării rușilor în Cajvana în perioada 31 decembrie 1915-16 februarie 1915, el ajungând acasă pe 17 iulie același an.

E în memorialistica lui Filimon Rusu o radiografiere consistentă, punctuală și credibilă asupra nu doar mediului pedagogic, dar și a mentalităților, acelor tradiții ce s-au dovedit de-a lungul timpului extrem de păguboase în dezvoltarea firească a unei comunități.

---

¹²³ Filimon Rusu, *op. cit.*, p. 73-75.

În perioada interbelică Cajvana era entitate administrativă distinctă¹²⁴, liniștea ulițelor fiind perturbată de varii controverse și decizii, printre ele și interzicerea totală a vânatului și nu pentru câteva luni, ci aproximativ doi ani¹²⁵, un indiciu că zona era pe radarul celor familiarizați cu cinegetica, dar și cu braconajul.

În preajma alegerilor se iscau tensiuni precum cea din jurul alegerii deputatului Andrei, cavalier de Onciul¹²⁶. Maniera în care politicianul a reușit să-și apropie majoritatea voturilor din Cajvana e edificatoare nu doar pentru lumea de ieri, ci în ansamblul practicilor și improvizațiilor intempestive ale unei campanii electorale. „Apărarea națională” din 27 octombrie 1907 relatează, firește, cu o doză de subiectivism întâlnirea dintre Andrei Onciul și sătenii din Cajvana. Cei care răsfoiau gazeta își omorau timpul și hrăni curiozitatea citind cum: „În comuna Cajvana din districtul electoral 14 mai toți alegătorii erau la început pentru dl. Dormidont Popovici. Spre ai câștiga pentru sine, dl. Dr. Aurel cav. de Onciul a conchemat o adunare electorală în care a promis alegătorilor că pentru cazul că vor vota pentru el, li va exopera: 1. Varatul vitelor pe pascătoarele din Măgura și Slatina Mare; 2. Împărțirea locurilor din moșia fondului gr. or. Căldărușa; 3. Împărțire de lemne din pădurile fondului.

Văzând însă că cu toate promisiunile acestea alegătorii tot țin la dl. Popovici, dl. Aurel cav. de Onciul a declarat că dsa răspunde pentru împlinirea acestor promisiuni și neluând alegătorii nici acuma promisiunile în seamă, dsa a declarat a subscrie un act prin care se obligă pentru cazul că nu-și va ținea promisiunile date, la plățirea sumei de 4000 cor. în folosul membrilor comunei. Actul respectiv a fost dires de către înv. Mihai Bumbu, prevăzut cu un timbru de 1 cor., citit înaintea alegătorilor și apoi în fața tuturor scris de dl. dr. cav. de Onciul. Urmarea a fost în virtutea acestui act, dintre 444 voturi date 328 au fost pentru dr. cav. de Onciul.

Cazul acesta e dovedit de o mulțime de gospodari, între care de Vasile a Ioan Tomascu, Iacob a M. Negoșeru, Simion Andrievici, Simion Moroșanu, Filip Ureche, Iacob Andreica și Nichita a lui Ștefan a Titienii”¹²⁷. Șirul acuzațiilor din „Apărarea națională” se transforma într-un serial de presă, Samuil Bârgovan din Cajvana fiind nominalizat că „a primit de la dr. Aurel de Onciul suma de 12.000 cor. pentru a cumpăra voturi”¹²⁸.

Altele, atingătoare proprietății private sau neachitarea taxelor și impozitelor, ajunseseră spre soluționare la Judecătoria mixtă de la Solca. O atare frământare, nu tocmai minoră, se isca la 1936. Nistor, a lui Luca Bârgovan, rămăsese dator statului cu suma de 8.543 lei. Prin urmare,

¹²⁴ Ministerul de Interne, Direcțiunea Administrațiunii Locale, *Tablou de regruparea comunelor locale*, București, Imprimeria Centrală, 1931, p. 388.

¹²⁵ „Carpații. Vânătoare. Pescuit. Chinologie”, anul I, nr. 11, 15 noiembrie 1933, p. 24.

¹²⁶ ***, *Protestul înaintat prezidiului parlamentului contra alegerii deputatului (țărănesc) Dr. Aurel cav. de Onciul*, în „Apărarea națională”, nr. 86 și 87, 24 noiembrie 1907, p. 3.

¹²⁷ ***, *Protestul înaintat prezidiului parlamentului contra alegerii deputatului (țărănesc) Dr. Aurel cav. de Onciul*, în „Apărarea națională”, nr. 78 și 79, 27 octombrie 1907, p. 4.

¹²⁸ ***, *Protestul înaintat prezidiului parlamentului contra alegerii deputatului (țărănesc) Dr. Aurel cav. de Onciul*, în „Apărarea națională”, nr. 84 și 85, 17 noiembrie 1907, p. 2.

Ministerul de Finanțe îi scotea la vânzare, la 20 decembrie 1936, „parcela de clădire nr. 593, cu casa nr. 395, precum și parcelele de cultură nr. 223/1 și 223/4 în suprafață totală de 16 prăjini, resp. 20 ari, care imobile fac parte din corpul tabular fascicola nr. 592 a com. cadastrale Cajvana. Valoarea imobilului a fost evaluată cu suma de 9.000 lei. Oferta minimală este de 7.500 lei”¹²⁹. Datele prezentate își au rostul lor. Dovedesc indubitabil o organizare a tăcutei ruralități românești, existența unei ordini funciare cât de fragilă.

Spre finele veacului XX, cercetători de la Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, dedicați unui proiect editorial de anvergură, surprindeau câteva fapte de viață cotidiană din Cajvana acelor ani: „În Cajvana există primărie, două școli generale, dispensar, cămin cultural (*cu bibliotecă și sală de filme*). Ocupația de bază a locuitorilor este agricultura. Se mai ocupă cu creșterea vitelor; puțini lucrează la pădure sau sunt meseriași. Căjvânarii pleacă *în toată țara* (mai ales în Moldova, dar și în Dobrogea, Banat), îndeosebi vara, la muncile agricole.; iarna merg la ferme de stat, la plantații, la degajări forestiere etc. Târgurile mai apropiate, pe care le frecventează localnicii sunt la Cacica (lunea), Gura Humorului (marțea), Arbore (miercurea), Suceava (joia), Rădăuți (vinerea), Solca (duminica). Copiii merg la liceu la Solca, Gura Humorului, Suceava, iar la facultăți la Suceava, Iași. De Anul Nou se face *capră* (compusă din 15-16 persoane: capră, turc, irozi, babă moșneag), urs, un căluț; de prin 1932 se face și banda Jianului”¹³⁰. Personajul Jianu a existat în realitate, conducând o bandă care acționa în zonă în perioada interbelică. Calendarele nescrise, ritmul molcom, dar riguros al satului românesc, nu trebuie înscrise în clișeicul antagonism *tradiție vs modernitate*. Trebuie acceptate ca atare, nu neapărat în paradigma unui conservatorism ostil prefacerilor inerente.

Poate cea mai importantă legendă a locului a fost întrețesută în jurul stejarului bătrân¹³¹, astăzi aflat sub jurisdicția Academiei Române, căruia memoria comunitară îi plasează cele dintâi primăveri în vremea domniei lui Ștefan cel Mare.

Biserica cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, a fost construită între anii 1906-1911. La 1907 paroh era părintele Ioan Iliuț, al cărui nume apărea și în presa timpului, în situații hilare, fără voia lui¹³², precum și ca prenumerant la o scriere a lui Mihail Sadoveanu, *Răzbunarea lui Nour*¹³³, dar și susținând apariția revistei „Tribuna”¹³⁴ și a „Gazetei Transilvaniei”¹³⁵.

---

¹²⁹ „Monitorul Oficial”, nr. 4, 7 ianuarie 1937, p. 12.

¹³⁰ *Noul Atlas lingvistic al României. Moldova și Bucovina*, p. 84.

¹³¹ N. Popp, I. Iosep, D. Paulencu, *Județul Suceava*, București, Editura Academiei, 1973, p. 141.

¹³² ***, *Bagatelizare de limba noastră*, în „Apărarea națională”, Cernăuți, 29 septembrie, nr. 73, 1907, p. 3.

¹³³ „Gazeta mazililor și răzeșilor bucovineni”, nr. 18, 5 octombrie 1911, p. 223.

¹³⁴ „Tribuna”, an XV, nr. 29, 6/19 februarie 1911, p. 7.

¹³⁵ „Gazeta Transilvaniei”, anul LXXIV, nr. 30, 9/21 februarie 1911, p. 3.

În anul 2002, conform statisticilor oficiale, în Cajvana se afla una dintre cele mai mari comunități de penticostali, 1500¹³⁶, Constantin Ungureanu trecând satul printre „comunele cu procentul cel mai mic de ortodocși”, mai precis 79%.

C. Perspectiva literară

Fără a avea un potențial mitizant consistent, de înțeles în lipsa unui patrimoniu istoric, a desfășurării în zonă a unor bătălii sau momente istorice remarcabile, menite a fi parte a unei memorii publice, Cajvana se aciuiază în amintirile cu iz legendar. La finalul secolului al XIX-lea Simion Florea Marian lua Bucovina la pas pentru a auzi, culege, nota și populariza legendele istorice ale locului. Iar într-una dintre poveștile ascultate, *Pietrele Muierilor*¹³⁷, redată de Victor Vasilescu, „ascultant la tribunalul din Suceava”¹³⁸, este pomenit, în contextul luptelor cu tătarii, firește, învinși de vitejii din acel areal, și satul Cajvana, fără alte completări. Vestea a trecut dincolo de gardurile ultimelor case, de ulițele prăfuite. Locația *Pietrele Muierilor* era vizitată în perioada interbelică și de cei veniți la tratament balnear la sanatoriul Poras din Solca¹³⁹.

În lumea literară, Cajvana răzbate și prin figura lui Luca Pițu, originar din zonă, autorul unei cărți caustice, *Lexiconul figurilor căjvănare*¹⁴⁰. Cu ironia-i cunoscută, universitarul ieșean își gândise însemnările în stilul lui Constantin Sion cu a sa *Arhondologia Moldovei*. E o încercare, firește în cheie ironică, de prezentare a celor care i-au marcat copilăria, adolescența, chiar și viața. Astfel ne amuzăm, dar și reflectăm la unele apelative, expresii autentice ale culturii populare, citind despre bunicul patern, Cășian al lui Precob al lui Dzaharie și badea Luca, fratele lui, despre badea Onofrei Bucșa și fiul său George, despre lelea Mădălina lui Dzaharie, unceșul Iacob Șoldan, bădica Niculăieș Bordeianul, badea Niculai Zarcosche, megieșul Dănilă, unceșul Iacob și mătușa Șofronia, despre crâșmarul Tomuț, măcelarul Mihai Iacoban și fratele săi, Alexandru Iacoban, care deținea unul dintre magazinele din sate, Savu Iacoban, electrician de meserie, tractoristul Ștefan Drăghici, fostul primar Grigore Ciotu, Ion Ureche al lui Boarză și mama sa lelea Todosia, badea Iacob al lui Sâniion Moroșan.

Cajvana mai apare pe radarul lecturilor și prin câteva aduceri aminte, nu tocmai gloriozitate sau nostalgice ale criticului Alexandru Ștefănescu. Acesta descrie cu har, în cheie ușor sarcastică, cum a ajuns la Cajvana, dar și traiul în cele câteva luni de profesorat în Bucovina. Rememorându-și tinerețile, Alexandru Ștefănescu admite, la senectute că „și eu, și Domnița¹⁴¹ am

¹³⁶ Constantin Ungureanu, *Populația din spațiul Bucovinei în perioada 1940-2002*, în „Analele Bucovinei”, 1/2017, p. 84.

¹³⁷ Simion Florea Marian, *Legende istorice din Bucovina*, ediție îngrijită cu note și studiu introductiv de Paul Leu, Iași, Editura Junimea, 1981, p. 142.

¹³⁸ *Ibidem*, p. 189.

¹³⁹ Ovidiu Bătă, *Vechi stațiuni balneoclimaterice din Bucovina în secolul XIX-XX (I)*, în „Analele Bucovinei”, 1/2005, p. 106.

¹⁴⁰ Luca Pițu, *op. cit.*

¹⁴¹ Soția.

procedat naiv. Întrucât în curând urma să ne căsătorim, am vrut să ajungem neapărat la aceeași școală și am căutat pe toate listele o școală cu două posturi libere, indiferent în ce localitate s-ar fi aflat Singura care îndeplinea această condiție era Școala Generală din comuna Cajvana, județul Suceava. [...] Așa se explică de ce, până la urmă, am optat pentru acea localitate îndepărtată și obscură, Cajvana, de care până atunci nu auzisem (deși eu, cel puțin, ar fi trebuit să știu ceva despre ea, ca sucevean). Dacă totuși am făcut această alegere cu inimă ușoară a fost pentru că aveam o imagine a satului românesc idealizată, luată din cărți și din propriile amintiri din copilărie, de pe vremea când mergeam în vacanțe la bunica la Boroaia, satul dintre Fălticeni și Târgu-Neamț.

Dar satul românesc nu mai era de mult așa cum mi-l imaginam eu. Era infirmizat, se urâțise, avea inserții de comunism dizgrațioase, ca urmele de bici pe un spate frumos. Lozincile scrise pe fâșii de pânză roșie cu litere albe fluturau deasupra ulițelor, mânjind imaginea nucilor bătrâni și solemni, a gardurilor de lemn, înnegrite frumos de trecerea vremii, a caselor de altădată, cumiști, scufundate în ele înseși. Hainele țărănești tradiționale erau completate purtătorii lor cu *fâșuri* și șepci de vilin. Nici noroiul nu mai era ca acela de altădată, mângâietor, sănătos-murdar (unii țărani, pe vremuri, își puneau noroi pe răni, ca un pansament). Aveam parte acum de un noroi fetid, nenatural, cu stranii irizații colorate, specifice reziduurilor de motorină și cu un miros de putreziciune. Uriașa intersecție din centrul satului era acoperită de acest fel de clisă. Încă din prima zi, trecând pe acolo, mi-am pierdut în noroiul puturos un pantof, definitiv, în zadar l-am căutat cu mâinile scufundate în mizerie până la cot.

În mijlocul se afla – se află și acum – stejarul bătrân de 800 de ani (datare cu carbon, deci reală), sub care s-ar fi odihnit cândva (probabil în 1476, în drum spre casă, după bătălia de la Războieni) Ștefan cel Mare. Aceste informații erau înscrise pe un panou alăturat, într-un stil triumfalist, ca și cum ar fi reprezentat una dintre marile realizări ale regimului comunist.

Oamenii din sat aveau o ostilitate sumbră față de autorități. Activiștii PCR aflați acolo nu înțelegeau nimic din viața așezării. Și mai și erau de o incultură rușinoasă. Un anume tovarăș Grigorean¹⁴² mi-a cerut să caut printre piesele lui Eugen Ionescu o piesă cu ilegaliști și s-o pun în scenă cu elevii. I-am explicat că Eugen Ionescu n-a scris niciodată piese cu ilegaliști (așa erau numiți, eliptic, comuniștii, care continuaseră să activeze „eroic”, după scoaterea în afara legii a partidului comunist, în preajma războiului). *Căutați, căutați!* – a insistat tovarășul Grigorean -, *nu fiți comod, este imposibil să nu scrie vreuna!*¹⁴³.

Într-o altă scriere confesivă, *Timp retrăit*, criticul literar nu putea trece cu vederea cum ajuns în Cajvana, alături de soție, „am stat șase luni în gazdă la primarul comunei. Prima mea

---

¹⁴² Este vorba despre Arcadie Grigorean, vezi Luca Pițu, *op. cit.*, p. 36.

¹⁴³ Alex. Ștefănescu, *Eu și comunismul*, București, Editura Curtea Veche, 2020, p. 110-111. Aceleași idei reproducute și în cartea *Timp retrăit*, București, Editura Curtea Veche, 2022, p. 355, p. 374-378.

acțiune a fost să aduc lemne pentru foc din pădure (i-am dat pădurarului o sută de lei și el mi-a permis să strâng o căruță întregă de crengi uscate de pe jos)¹⁴⁴.

Aparent, în literatura confesivă a lui Alexandru Ștefănescu e vorba de o critică de-a valma a atmosferei cotidiene din Cajvana zilelor în care îmbrăcase mantia apostolatului. Nici vorbă, întrezărim dezgustul față de zgura ideologică, de comportamente deopotrivă obediente și bombastice, de lemnificarea gândirii care acoperea ultimele mostre de trăire autentică, strămoșească.

Chiar și o ironie nevinovată, dă seamă despre ideile preconceptuate ce sufocau rațiunea elementară. Fără infatuare ori vreun reproș aruncat în posteritate celor de atunci, distinsul intelectual ne relatează că „publicam pe atunci câte un articol pe săptămână în *Luceașărul* lui Ștefan Bănuțescu și arătasem în repetate rânduri celor din sat revista, ca să mă trateze cu mai mult respect. Efectul fusese cel scontat. Primarul (la care locuiam în gazdă) mă saluta de fiecare dată primul, directorul școlii mă invita la câte o cafea, iar responsabilul bufetului din sat¹⁴⁵ îmi aducea acasă, zilnic, câte două sticle de bere „Solca”, pe gratis.

Într-o bună zi, acesta din urmă, intrându-mi în casă, a văzut cutia neagră, ca de acordeon, a mașinii mele de scris și m-a întrebat ce am acolo. I-am răspuns, fără să stau pe gânduri:

-O mașină de scris.

Spre surprinderea mea însă, acest răspuns banal l-a tulburat profund:

-O mașină de scris?! Uite, dom'le! Și eu credeam că scrieți chiar dumneavoastră la ziar ... Vasăzică nu scrieți dumneavoastră ... Aveți o mașină...

Din ziua aceea, s-a răspândit în sat ideea că sunt un impostor și mi-am pierdut aproape complet prestigiul. Primarul nu m-a mai salutat niciodată primul și abia catadicsea să-mi răspundă când îl salutam eu, directorul școlii a început să îl invite pe un alt profesor la cafea, iar responsabilul bufetului, nu numai că nu-mi mai aducea bere acasă, dar când mă duceam să cumpăr eu de la bufet îmi spunea că nu vinde băuturi alcoolice înainte de ora zece¹⁴⁶.

Defel vreo răutate; dimpotrivă, finalul dedicat capitolului căjvănean are o evidentă încărcătură sentimentală, relevă respectul autentic pentru sufletul bucovinean, dovadă și revenirea, provocată de destin, în Cajvana mileniului III. Clipele părăsirii comunității par desprinse din scrierile lui Turgheniev sau Sadoveanu:

„Din Cașvana la Suceava nu exista nici autobuz, nici tren, așa că l-am rugat pe un sătean să ne ducă el cu sania cu cai. A venit să ne ia în zori, punctual ca orice bucovinean. Ninsese toată noaptea și drumurile erau acoperite cu zăpadă. Cădeau în continuare fulgi mari, care ni se agățau de căciuli și de sprâncene. Mi-am suit calabalâcul în sania încăpătoare și trainică, făcută cu barda din lemn de fag, și, deasupra, am așezat-o pe Domnița, ca pe un bagaj de lux.

---

¹⁴⁴ *Ibidem*, p. 355.

¹⁴⁵ Este vorba despre crâșmarul Tomuț, vezi Luca Pițu, *op. cit.*, p. 35.

¹⁴⁶ Alex. Ștefănescu, *Timp retrăit*, p. 375-376.

[...]

La aproape cincizeci de ani de la această călătorie, care pentru mine a devenit un fel legendară, am ajuns din nou la Cașvana, întâmplător (treceam cu mașina prin apropiere și pur și simplu m-am rătăcit).

M-a emoționat revederea satului în care locuisem șase luni în tinerețe. M-am dat jos din mașină și m-am plimbat puțin, singur și trist, pe ulițe. Nu m-a recunoscut nimeni. Ajuns în dreptul școlii, m-am adresat unor tinere profesoare care tocmai părăseau clădirea: <Am lucrat și eu cândva, cu mulți ani în urmă, în școala asta... Se poate>, mi-a răspuns una dintre ele¹⁴⁷.

Fără a fi una dintre comunitățile emblematice ale Bucovinei, Cajvana a reușit să acopere veacuri de istorie, neîmpărtășind soarta altor comunități, dispărute în tumultul timpurilor și a contextelor neprielnice, așa cum a arătat unul dintre cei mai importanți istorici bucovineni, Teodor Bălan. Se cuvine să îi ascultăm povestea pentru a înțelege poate mai bine că *astăzi și mâine* nu apar de nicăieri, sunt continuarea unui *ieri*, cu toate păcatele și binefacerile sale, spre care trebuie să reîntoarcem privire din când în când, nu într-un gest de complezență, ci în pomenirea celor care merită fie și un crâmpiei de posteritate.

C. Cajvana pe hărți istorice

În cele ce urmează vom analiza succint prezența satului Cajvana pe o serie de hărți de epocă. Pe harta Moldovei întocmită de către Friedrich Wilhelm von Bawr și publicată la Amsterdam în anul 1771, localitatea lipsește, sugerând o importanță redusă în acea perioadă.

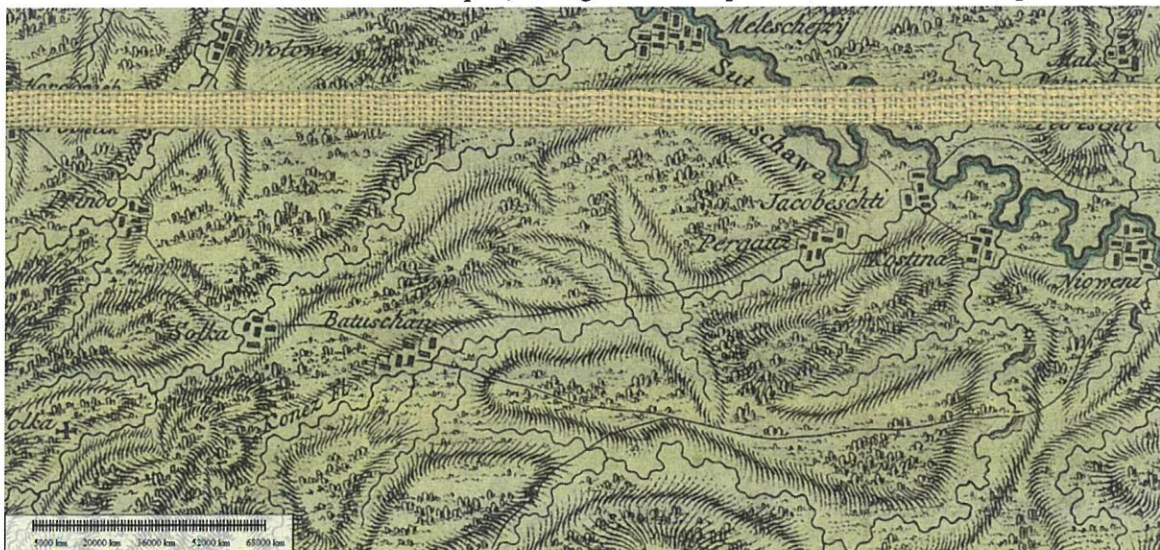

Figura 11. Zona localității Cajvana pe harta Bawr.

Prima mențiune a Cajvanei o găsim pe prima ridicare topografică austriacă, realizată în zona Bucovinei între anii 1773-1775.

¹⁴⁷ *Ibidem*, p. 377-378.

Figura 12. Cajvana pe prima ridicare topografică austriacă dintre anii 1773-1775 (www.mapire.eu).

Localitatea este redată destul de schematic; se observă locuințele dispuse de-a lungul pârâului Cajvana și al principalilor săi afluenți. Trama stradală este haotică, specifică comunităților vechi, ce au cunoscut o dezvoltare organică. Cătuțul Codru încă nu exista la acea dată.

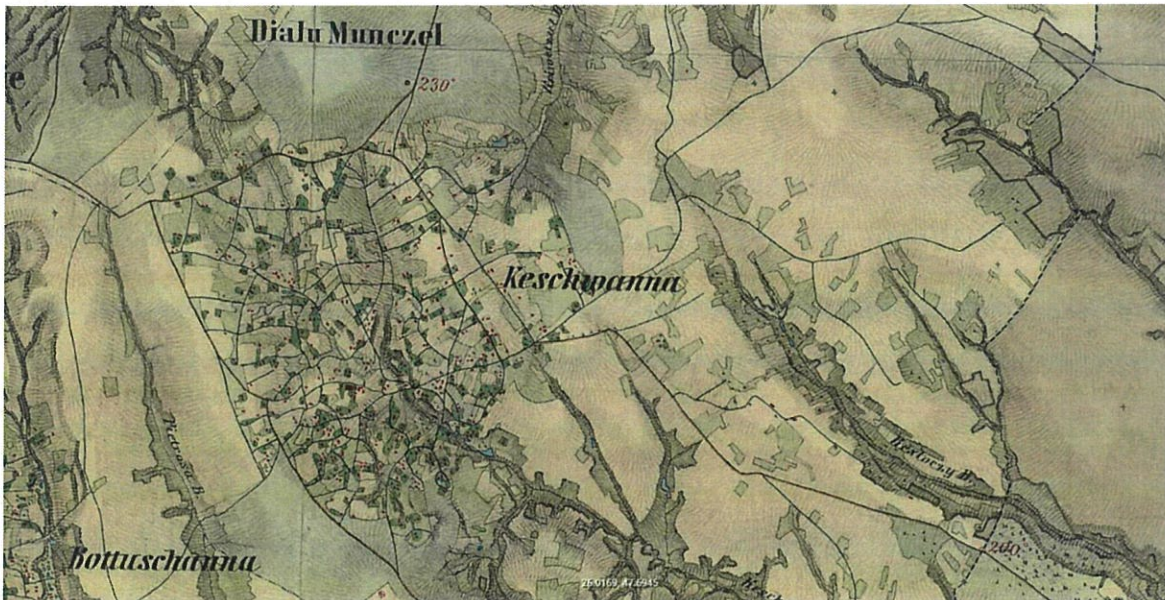

Figura 13. Cajvana pe a doua ridicare topografică austriacă, harta Galiției și a Bucovinei realizată între anii 1861-1864 (www.mapire.eu).

A doua ridicare topografică austriacă ne oferă o imagine mai detaliată a Cajvanei, la aproape un secol distanță. În anii 60 ai veacului al XIX-lea, Cajvana s-a dezvoltat destul de mult,

extinzându-se destul de mult spre nord. În mod curios, stăpânirea austriacă nu a purces la sistematizarea localității, aceasta păstrând aceeași tramă stradală neorganizată.

Creșterea în importanță a localității este sugerată și de apariția ei pe unele hărți generale, cum ar fi harta lui Franz Fried publicată la Viena în anul 1850.

Figura 14. Cajvana pe harta lui Franz Fried, Viena, 1850.

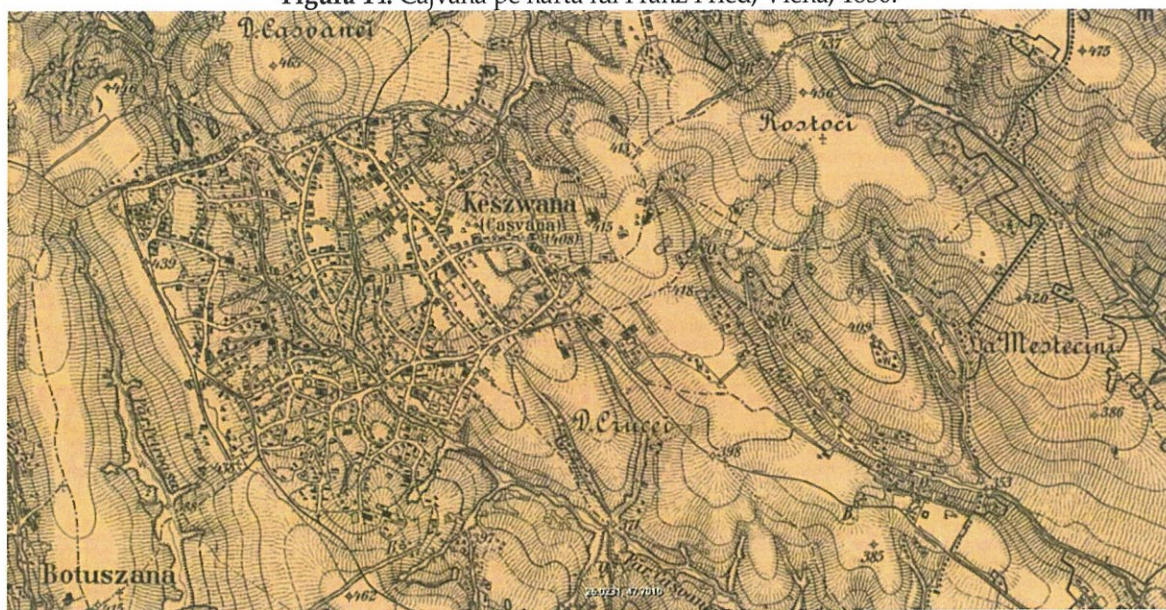

Figura 15. Cajvana pe a treia ridicare topografică austriacă, realizată între anii 1869-1881 (www.mapire.eu).

Pe cea de-a treia ridicare topografică austriacă, realizată în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, se observă aceeași tendință de extindere a localității; totodată, încep să apară primele gospodării izolate ce vor forma viitorul sat Codru.

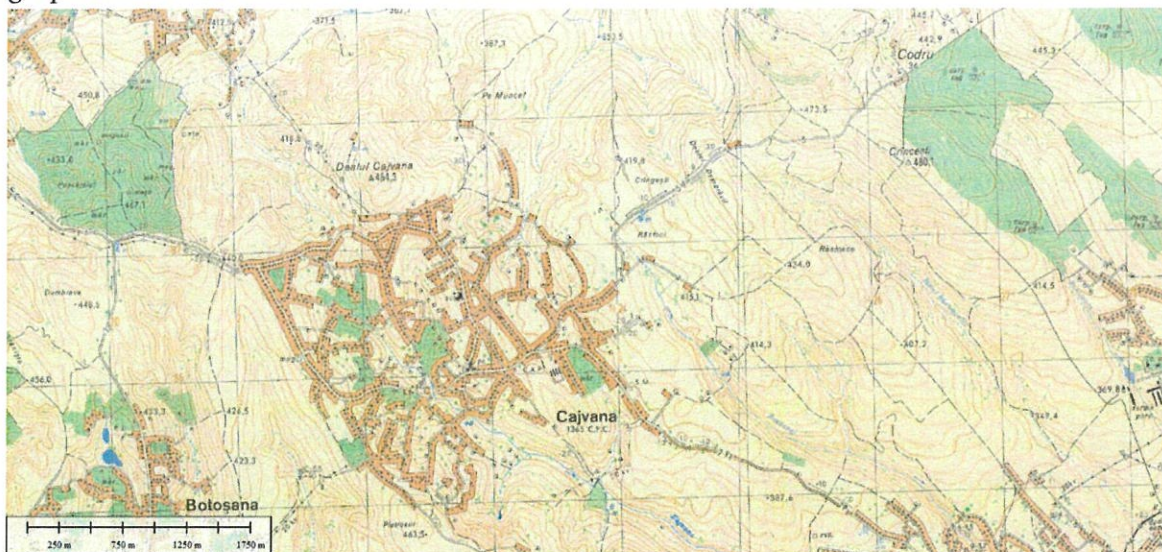

Figura 16. Cajvana pe harta topografică militară a României, scara 1:25 000 din anii 1970 (Direcția Topografică Militară).

Harta topografică 1:25 000 realizată în perioada comunistă ne arată surprinzător de puține schimbări față de situația constatată la sfârșit de secol XIX, arătând imaginea unei localități care a reușit cumva să eludeze atât sistematizarea urbanistică austriacă cât și cea efectuată sub regimul comunist. Satul Codru abia începea să se înfiripe.

D. Scurte constatări privind arhitectura localității

Poate cel mai important obiectiv arhitectural din Cajvana este Biserica cu Hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil. La începutul secolului al XX-lea, în satul Cajvana a existat o biserică de lemn, distrusă însă cu ocazia unui incendiu.

Între anii 1906-1911 în satul Cajvana a fost construită o biserică nouă, de zid, cu hramul „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil”. Noul lăcaș de cult a fost sfințit în anul 1911. Biserica are dimensiuni impunătoare (o înălțime de 30 metri) și cinci turle.

După cum se precizează în "Anuarul Mitropoliei Bucovinei pe anul 1937", Biserica "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" din Cajvana avea o casă parohială de cărămidă, o sesie parohială de 12 ha, o sesie a cooperativului de 6 ha, o sesie a cântărețului de 3 ha și o sesie a ponomarului de 1 ha. Parohia avea în îngrijire spirituală 819 familii cu 3.554 credincioși. În acel an, comunitatea ortodoxă din Cajvana era păstorită de preotul paroh Orest Malcinschi (născut în 1899) și preotul cooperativ Silvestru Grosu (născut în 1907).

Figura 17. Părintele Orest Malcinski (centrul imaginii) (arhiva Țicșa Cristian Costel)

Figura 18. Părintele Orest Malcinski (centrul imaginii). (arhiva Țicșa Cristian Costel)

Ca urmare a faptului că localitatea era destul de înstărită, biserica din Cajvana a fost înnoită și înfrumusețată în primii ani ai secolului al XXI-lea, lucrările efectuate fiind coordonate de pr. paroh Vasile Iulian Davidoaia și de pr. slujitor Gheorghe Davidoaia (cei doi preoți sunt frați). Pictura interioară a bisericii a fost executată de pictorul George Gavrilean din Mănăstirea Humorului. De asemenea, în această biserică se află șase policandre din porțelan, unice în Moldova. Acestea au fost comandate în anul 2002 la o firmă din Teiuș, de unde au fost trimise mii de bucăți de porțelan, frumos lucrate în alb și albastru, care au fost, mai apoi, asamblate în biserică. Asamblarea celor șase policandre a durat aproximativ trei săptămâni. Costul celor șase policandre de porțelan a fost de 280 de milioane de lei vechi (28.000 lei noi), bani donați de credincioși. Cel mai mare policandru are 270 de kilograme și peste 100 de becuri și a fost achitat de o singură familie, Ștefan și Floarea Cârțu.

Figura 19. Biserica și școala din Cajvana, fotografia din prima jumătate a sec. XX. (arhiva Țicșa Cristian Costel)

În anul 2008, cu sprijinul senatorului Gavril Mîrza (născut în 1948 la Cajvana), fost președinte al Consiliului Județean Suceava, Ministerul Culturii a alocat o sumă de aproximativ 300.000 lei, pentru schimbarea tâmplăriei, construirea clopotniței și alte investiții la biserica "Sf. Arhangheli" din Cajvana.

La sugestia a doi oameni de afaceri din Cajvana care au călătorit în Ucraina și au văzut biserici acoperite cu tablă aurită, preoții Iulian-Vasile și Marius-Gheorghită Davidoaia[3] au vizitat câteva biserici din Ucraina pentru a se documenta cu privire la această investiție. Cei doi preoți au făcut comandă la o firmă din Kiev pentru 500 de foi de tablă din inox „bombardată cu aur”.

Figura 20. Biserica cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil din Cajvana. Stânga: Biserica; Dreapta: turnul clopotniță (foto A. Berzovan).

Fondurile pentru achiziționarea tablei au provenit din suma alocată de Ministerul Culturii și de la cei doi oameni de afaceri, care au donat aproape 100.000 lei. Firma ucraineană care a vândut tabla a trimis și o echipă de meșteri tăblari ucraineni, conduși de Nicolai Kharuk (51 ani), care să o monteze pe biserică. Învelitoarea de tablă este din inox, „bombardată cu particule de aur”. A fost acoperită cu această tablă o suprafață de circa 1.000 de metri pătrați (acoperișul, crucile de pe turlele bisericii, dar și burlanele pentru scurgerea apei de ploaie). Lucrarea de montare a tablei aurite a fost finalizată în anul 2009, la acea dată biserica din Cajvana fiind unica biserică acoperită cu tablă aurită de pe teritoriul României. Materialele și manopera au costat aproximativ 250.000 lei, iar pentru cele șapte cruci aurite s-au mai plătit peste 15.000 de dolari.

La 6 noiembrie 2011, cu ocazia celebrării a 100 de ani de la târnosirea bisericii, s-a celebrat o slujbă de resfințire a Bisericii “Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil” din Cajvana. Sfânta Liturghie și slujba de resfințire au fost oficiate de arhiepiscopul Pimen Zainea al Sucevei și Rădăuților și de arhiepiscopul Teodosie Petrescu al Tomisului, alături de un sobor de 40 de preoți și diaconi de la mai multe parohii din județ. La acest eveniment au asistat peste 3.500 de credincioși [6] din

Cajvana și din împrejurimi; printre oaspeții importanți s-au aflat senatorul Gavril Mîrza și deputatul Cătălin Nechifor. La sfârșitul slujbei, cei doi preoți (Vasile Iulian Davidoaia și Gheorghe Davidoaia) au primit rangul de iconom stavrofor.

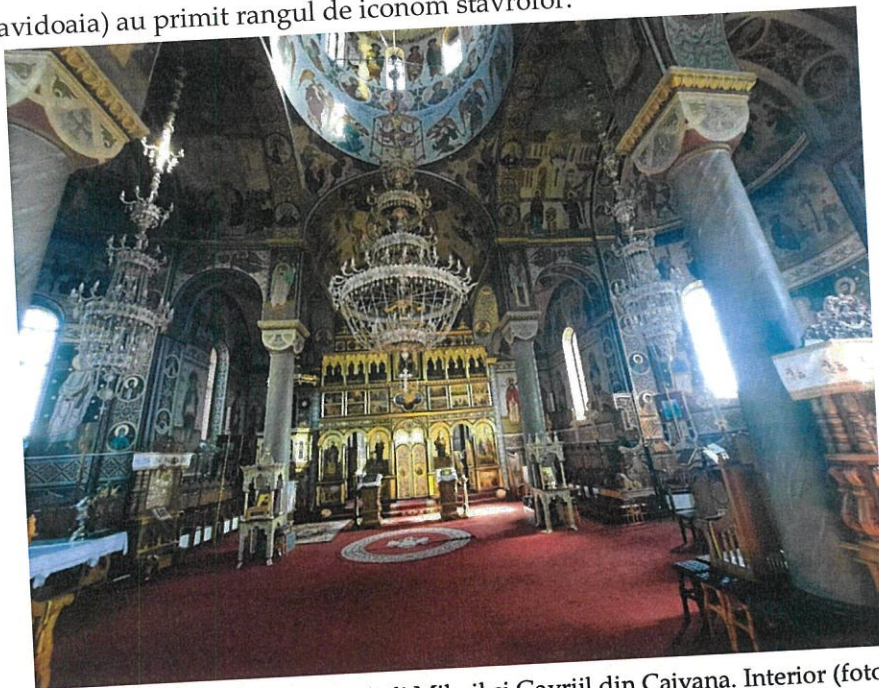

Figura 21. Biserica cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil din Cajvana. Interior (foto A. Berzovan).

Figura 22. Biserica cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil din Cajvana. Pictura interioară (foto A. Berzovan).

În zona orașului Cajvana, arhitectura tradițională specifică Bucovinei nu se mai păstrează. Ici și colo se mai păstrează, vestigial, câte una-două case vechi (vezi foto mai jos).

Figura 23. Casă de lemn tradițională în satul Codru (foto A. Berzovan).

Figura 24. Casă de lemn tradițională în Cajvana (foto A. Berzovan).

Sărăcia anilor de tranziție dar mai ales lipsa locurilor de muncă a împins pe mulți localnici să plece peste hotare în căutarea unui trai mai bun. Intrarea României în Uniunea Europeană a accentuat acest fenomen. În țările mai dezvoltate din vestul continentului, mulți localnici au reușit să câștige venituri consistente, asigurând astfel un trai mai bun familiilor rămase în țară. O altă sursă de venit a localnicilor din Cajvana, deloc de neglijat, a fost micul trafic la frontiera româno-ucraineană.

Creșterea veniturilor localnicilor a dus, în ultimii zece ani, la o adevărată transformare urbană, locuințele tradiționale fiind înlocuite aproape integral de case și vile moderne, realizate în stiluri arhitectonice specifice altor zone geografice ale mapamondului (de influență îndeosebi mediteraneeană și iberică), prea puțin tangente cu arhitectura tradițională din zona Bucovinei¹⁴⁸. Fenomenul „caselor făloase” sau al „turbo-arhitecturii” a stârnit interes, cunoscuta arhitectă bucureșteană Anda Sfințes redactând chiar un studiu dedicat, intitulat „Cajvana: arhitectura vernaculara în context rural si/sau urban”¹⁴⁹.

În aceste condiții, nu se mai poate vorbi de un specific arhitectural al zonei, sau de necesitatea impunerii vreunor zone protejate. Vechiul sat bucovinean Cajvana a fost sacrificat pe altarul modernizării, prosperității și al confortului, doar timpul rămânând a spune în ce măsură acest sacrificiu a meritat... .

---

¹⁴⁸ Cititorii mai pot vedea videoclipul <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=UHIPAMXjR0k>, intitulat sugestic „Cele mai frumoase case din Cajvana”.

¹⁴⁹ Anda Sfințes, *Cajvana: arhitectura vernaculara în context rural si/sau urban*, în *Societatea reală*, 4, 1, 2012, p. 18-32.

IV. REPERTORIUL OBIECTIVELOR ISTORICE ȘI SITURILOR ARHEOLOGICE

IV.1. Observații inițiale

Cercetarea arheologică de teren pe care am desfășurat-o în toamna anului 2023 în hotarul orașului Cajvana ne-a ridicat destul de multe probleme. Un singur obiectiv de pe teritoriul localității a beneficiat de cercetări invazive - necropola tumulară de pe Dealul Boroghia / Borodea - în rest trebuind să operăm cu o serie de semnalări realizate pe baza unor cercetări de teren efectuate la finalul deceniului 8 al secolului XX¹⁵⁰.

Au fost o serie de obiective care, în ciuda insistențelor noastre, nu le-am putut identifica și delimita pe teren. Astfel, M. Andronic menționează că pe malul stâng al pârâului Cajvana, pe ogorul lui Filip Ureche („Tarlaua Câmp”) ar fi fost descoperite „puține fragmente de chirpici și ceramică modelată numai cu mâna”¹⁵¹. În ciuda insistențelor noastre, în zona indicată (actualmente ogoare delimitate din toate părțile de construcții aflate în diverse grade de execuție) nu am putut găsi decât două fragmente infime de chirpici ars, în opinia noastră insuficiente pentru a delimita sau declara aici un sit arheologic.

Pe Dealul Comânești, punctul „La Gropi” nu am putut identifica cele două movile semnalate de către M. Andronic¹⁵²; trebuie spus de altfel că zona a suferit ample intervenții în ultimii zece ani, și foarte posibil monumentele să fi fost distruse complet. Totodată, punctele semnalate în grădinile diverșilor localnici, în ciuda insistențelor noastre, nu au mai putut fi verificate. Pe Dealul Crucii, în ciuda numelui sugestiv și al insistențelor noastre, nu am putut identifica nicio veche vatră de sat sau vreo ruină de biserică.

IV.2. Necropola tumulară de la Dealul Boroghia / Borodea (LMI: SV-I-s-B-05407).

IV.2.1. Localizare:

Necropola tumulară - aflată în Lista Monumentelor Istorice a Județului Suceava sub codul: SV-I-s-B-05407 și în Repertoriul Arheologic Național cu codul: 147642.01 Se află situată, din punct de vedere geografic, pe înălțimea numită „Dealul lui Boroghea” sau „Borodea”. Acest deal este amplasat în apropierea confluenței pârâului Solca cu Suceava, având o poziție dominantă și un areal larg de vizibilitate îndeosebi asupra Depresiunii Rădăuți. Dealul prezintă un platou larg, delimitat la est și la vest de pante domoale și la nord, spre valea Solcăi, de un platou relativ abrupt.

¹⁵⁰ Andronic, Mugur, *Evoluția habitatului uman în bazinul hidrografic Soloneț din paleolitic până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, în „Anuarul Muzeului Național al Bucovinei”, XXII-XXIII, 1995-1996.

¹⁵¹ Idem, p. 41.

¹⁵² Idem, p. 43-44.

Partea nordică a platoului este acoperită de pășuni și terenuri agricole, partea sudică fiind ocupată de o plantație forestieră.

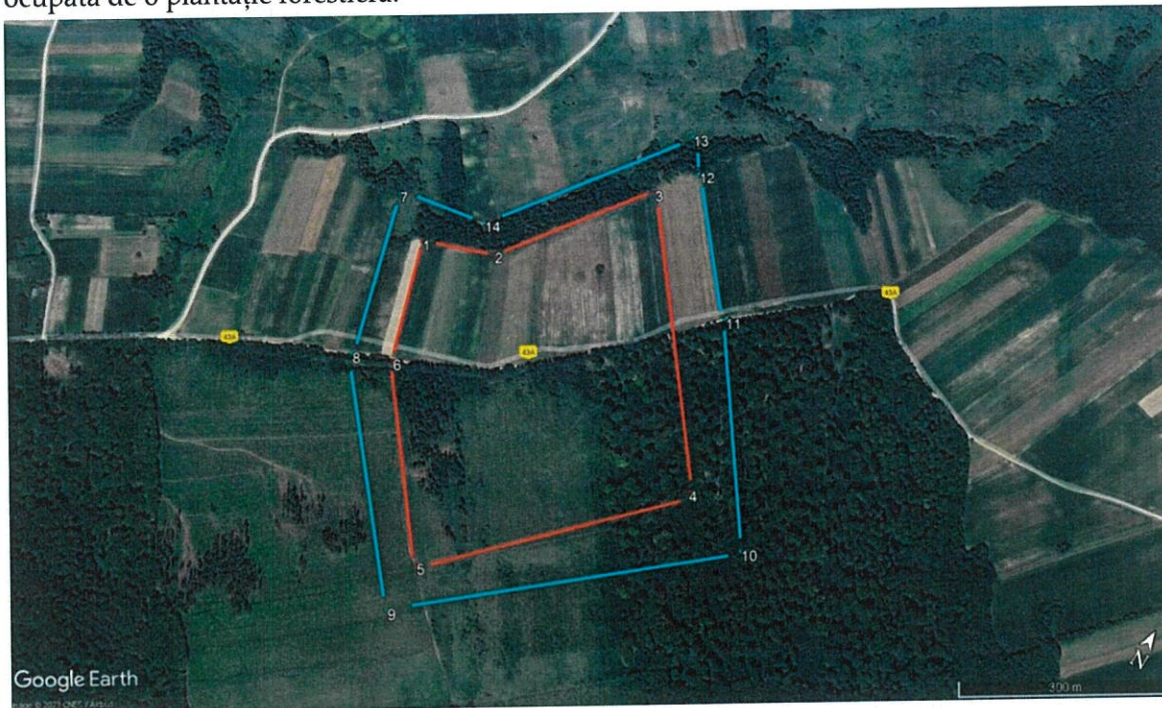
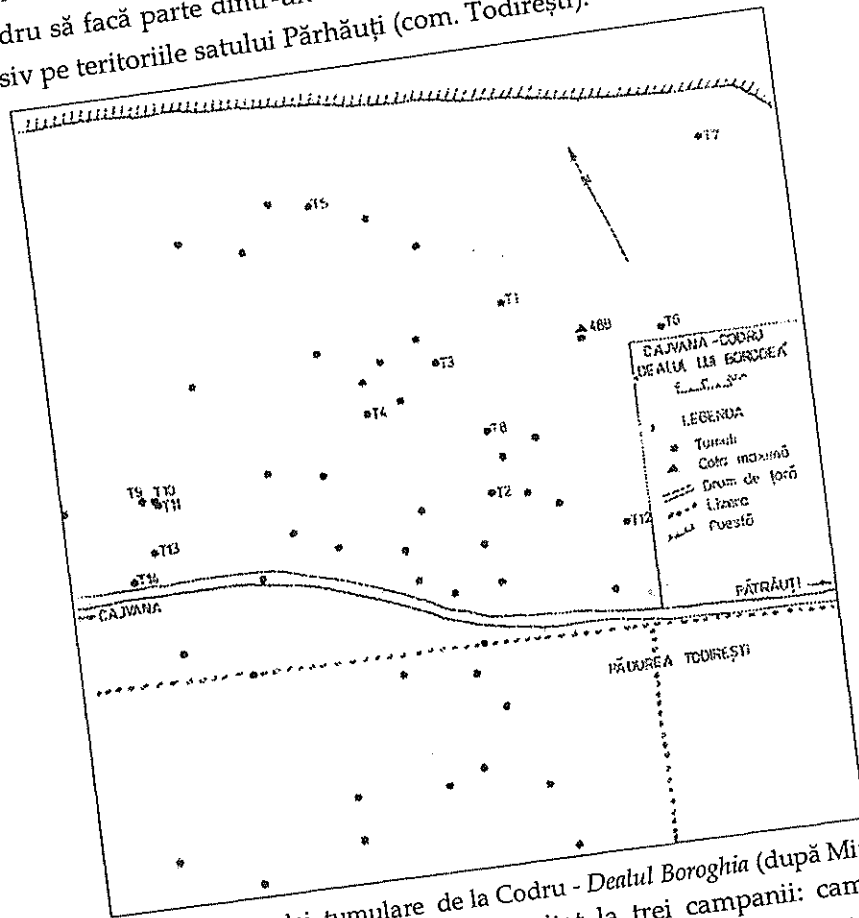

Figura 25. Necropola tumulară de la Codru - Dealul Boroghia (Google Earth).

Nr.	X	Y	Descriere
1	577171.167	692782.037	Delimitare monument
2	577275.036	692820.956	
3	577425.253	693026.801	
4	577694.408	692672.559	
5	577425.859	692389.83	
6	577236.972	692610.828	
7	577097.688	692828.902	Delimitare zonă de protecție
8	577180.054	692588.415	
9	577424.652	692317.874	
10	577797.061	692640.137	
11	577612.542	692912.134	
12	577465.703	693086.668	
13	577427.436	693135.484	
14	577234.163	692854.375	

Necropola tumulară de la Codru – Dealul Boroghia (STEREO 70)

Necropola tumulară a fost identificată în anul 1988 de către arheologii Mircea Ignat și Mugur Andronic cu ocazia unor cercetări arheologice de teren¹⁵³. În anii 89-90, necropola era deja puternic afectată de lucrările agricole; chiar și așa, cei doi arheologi au mai putut cartea cca. 60 de tumuli, mare parte dintre ei puternic aplatizați, în locul lor văzându-se la suprafața solului doar aglomerări de bolovani și pietriș. Este foarte posibil, așa cum apreciază Mircea Ignat, ca tumulii de pe Dealul Codru să facă parte dintr-un ansamblu de astfel de monumente funerare cu mult mai întins, inclusiv pe teritoriile satului Părâuți (com. Todirești).

Figura 26. Planul necropolei tumulare de la Codru - Dealul Boroghia (după Mircea Ignat). Săpăturile arheologice sistematice s-au limitat la trei campanii: campania 1989 (s-au excavat tumulii T 1-T 5), campania 1990 (tumulii T 6-T 11) și campania 2001 (tumulii T 12-T 14). S-au găsit vestigii arheologice și din Epoca Bronzului (Cultura Costișa), dar majoritatea mormintelor aparțin perioadei Hallstatiene Târzie, mai precis grupului vest-podolian. Subliniem că descoperiri atribuite acestui grup s-au mai realizat în zona Rădăuților (de ex. la Volovăț). Rezultatele au fost publicate integral sub forma unei monografii arheologice dedicate¹⁵⁴.

¹⁵³ Ignat, Mircea, *Necropolele tumulare din zona Rădăuți în cadrul lumii traco-getice (sec. VII-V a. Chr.)*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2006.

¹⁵⁴ Ibidem.

Întrucât necropola tumulară a fost amplu afectată de agricultură, atât în anii 1990 cât și în prezent, sublinem necesitatea luării unor măsuri de protecție.

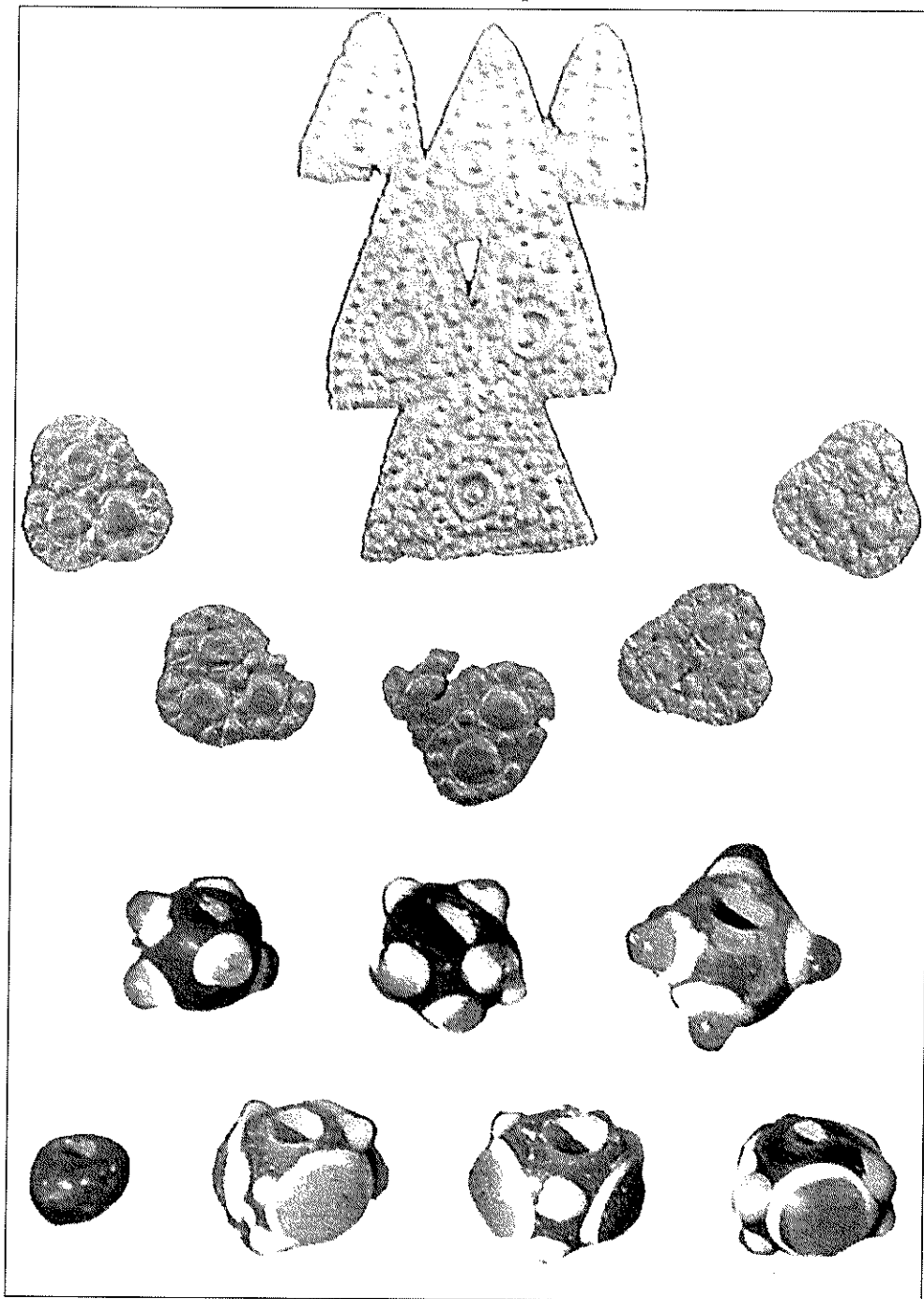

Figura 27. Piese de podoabă descoperite în cadrul T 6, necropola de la Codru - Dealul Boroghia (după Mircea Ignat).

Figura 28. Unul dintre tumulii necropolei de la Codru - Dealul Boroghia (foto A. Berzovan).

IV.3. Situl arheologic Cajvana – *Tarlaua Gurău* (non-LMI)

IV.3.1. Localizare:

Din punct de vedere geografic, obiectivul este situat pe interfluviul dintre pârâul Ruscanul (spre sud) și un afluent fără nume (spre nord), ocupând maul stâng al pârâului Ruscanul, în zona proprietății Gurău.

Figura 29. Situl arheologic Cajvana - *Tarlaua Gurău* (Google Earth).

Nr.	X	Y	Descriere
15	575053.425	690012.495	Delimitare obiectiv
16	575109.58	689987.47	
17	575154.725	689933.799	
18	575015.609	689786.854	
19	574921.71	689890.562	
20	575195.234	689859.417	Delimitare zonă de protecție
21	575044.663	689715.666	
22	574963.118	689682.431	
23	574825.539	689867.677	
24	574896.523	690103.339	
25	575045.903	690201.905	
26	575122.03	690119.684	
27	575176.268	690186.673	
28	575266.913	690072.768	
29	575257.662	690064.155	
30	575299.028	689998.127	
31	575175.745	689900.755	

Situl arheologic Cajvana – *Tarlaua Gurău* (STEREO 70)

IV.3.2. Descriere:

În zona *Tarlaua „Rostușa”* și *tarlaua „La Gurău”* au fost semnalate de către M. Andronic descoperiri ale unor așezări din secolele IV d.Hr., respectiv secolele II-III d.Hr.¹⁵⁵

Cercetările de teren efectuate de noi au fost mult îngreunate de sumedenia de construcții și intervenții moderne care au alterat foarte mult terenul față de situația din anii 1980 când s-a făcut cercetarea mai devreme pomenită.

Totuși, în zona proprietății *Gurău* am putut identifica concentrări de sporadice fragmente ceramice, mult mărunțite de plug. Unele aparțin perioadei medievale târzii, altele sunt preistorice și un fragment ar putea aparține secolelor II-IV d.Hr.

IV.4. Situl arheologic Cajvana – *Seliște* (non-LMI)

IV.4. 1. Localizare

Din punct de vedere geografic, obiectivul este situat în zona *Văii Cajvanei*, mai precis pe malul sud-vestic al acesteia, într-o zonă de terase joase delimitate de două pâraie nenumite. Zona este ferită de inundații și destul de favorabilă locuirii.

¹⁵⁵ Vezi M. Andronic, *op.cit.*, p. 42-43.

Figura 30. Situl arheologic Cajvana - Seliște (Google Earth).

Nr.	X	Y	Descriere
32	573597.42	688944.014	Delimitare obiectiv
33	573860.388	688777.201	
34	573840.303	688733.73	
35	573665.272	688822.745	
36	573571.734	688903.613	
37	573485.173	688866.73	Delimitare zonă de protecție
38	573566.295	689046.112	
39	573737.03	688947.613	
40	573935.675	688852.896	
41	573874.377	688639.159	
42	573639.816	688784.387	

Situl arheologic Cajvana – Seliște (STEREO 70)

IV.4.2. Descriere:

Obiectivul este semnalat pentru prima dată de către M. Andronic, care menționează că aici ar fi descoperit fragmente ceramice Noua, Fragmente ceramice aparținând culturii Sântana de Mureș - Cerneahov dar și fragmente ceramice medievale. Conform aceluiași autor, peste apa Cajvanei, la N-V de confluența sa cu doi mici afluenți, ar continua să mai apară materiale, până spre locuința lui Bâia Gheorghe¹⁵⁶.

Cercetările arheologice de teren pe care le-am efectuat în toamna anului 2023 au fost mult îngreunate atât de vegetația abundentă cât mai ales de amplele intervenții moderne care au dus

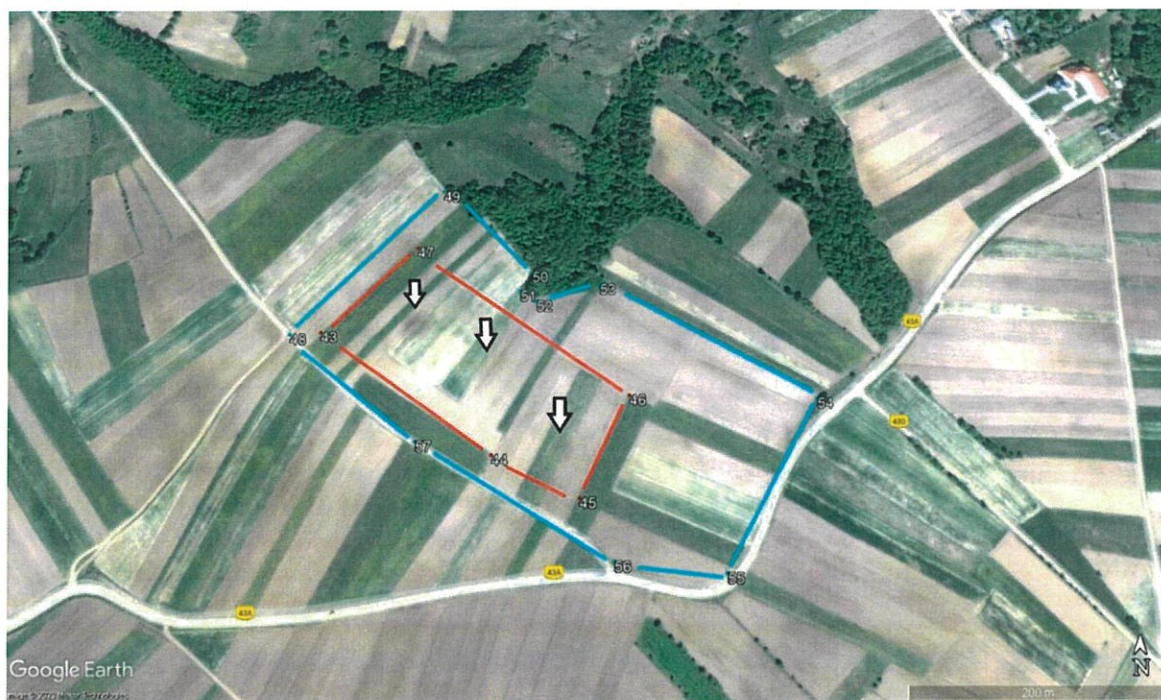
¹⁵⁶ Ibidem, p. 43.

la o schimbare puternică a peisajului comparativ cu finele anilor 1980 când s-a efectuat cercetarea mai sus menționată. Chiar și în aceste condiții vitrege am putut identifica punctul Seliște, recoltând sporadice fragmente ceramice, mult mărunțite de plug, ce aparțin unei perioade preistorice dificil de precizat (din cauza gradului de fragmentare) dar și perioadei medievale, confirmând, așadar, în mare parte, afirmațiile antecesorilor noștri.

IV.5. Situl arheologic Cajvana – *Necropola tumulară Dealul Dumbrava* (non-LMI)

IV.5. 1. Localizare

Din punct de vedere geografic, obiectivul ocupă un platou înalt al Dealului Dumbrava, situat la cca. 470 m înălțime, ce oferă o panoramă amplă asupra Depresiunii Rădăuți situată spre nord.

Figura 31. Situl arheologic Cajvana - Dealul Dumbrava (Google Earth). Săgețile marchează amplasamentul tumurilor distruse de lucrările agricole.

Nr.	X	Y	Descriere
43	575500.827	691790.687	Delimitare obiectiv
44	575651.889	691686.373	
45	575726.366	691651.381	
46	575767.569	691738.725	
47	575579.924	691869.675	
48	575474.073	691788.82	
49	575599.956	691924.725	
50	575681.422	691848.847	
51	575671.539	691830.512	

52	575685.949	691821.483	Delimitare zonă de protecție
53	575741.058	691839.133	
54	575927.947	691738.175	
55	575848.636	691591.837	
56	575755.714	691600.123	
57	575587.04	691697.08	

Situl arheologic de la Cajvana – Dealul Dumbravă (STEREO 70)

IV.5.2. Descriere:

Existența unor tumuli pe „Dealul Dumbrăvii” și/sau „tarlăua Dumbravă” a fost semnalată de către M. Adronic cu ocazia cercetărilor de teren efectuate în zonă la finele anilor 1980¹⁵⁷. Cu ocazia cercetărilor de teren efectuate de noi în toamna anului 2023 nu am mai putut observa la suprafața solului tumulii, probabil distruși complet de lucrările agricole, dar pe imaginea satelitară se observă amprentele acestora. Considerăm că zona merită să fie protejată în vederea unor viitoare investigații.

V. DEFINIREA ȘI DELIMITAREA ZONELOR DE PROTECȚIE A MONUMENTELOR ISTORICE ȘI A SITURILOR ARHEOLOGICE

V.I. Aspecte introductive

Instituirea zonei de protecție pentru monumentele istorice și siturile arheologice are două scopuri:

1. Conservarea integrată și asigurarea integrității acestora, în condițiile de funcționare și utilizare contemporană a spațiului și imobilelor din zona de protecție;
2. Punerea în valoare a monumentului istoric și a peisajului său, construit sau natural.

Conform Legii 350/2001, prin Planul Urbanistic General se stabilesc zonele protejate și de protecție a monumentelor istorice și a siturilor arheologice reperate (art. 46, alin. 2, lit. f).

Definirea și delimitarea zonelor de protecție a monumentelor și siturilor arheologice se stabilesc în baza legislației în vigoare din România, cu respectarea acordurilor europene și internaționale privind protejarea acestora.

¹⁵⁷ Ibidem.

V.2. Legislația în domeniul monumentelor istorice.

Legile care fac referire la protecția monumentelor istorice sunt următoarele: Legea 5/2000; Legea 422/2001 actualizată prin Legea 468/2003; Ordinul 562/2003. Astfel, conform Legii 5/2000, zonele protejate sunt zonele naturale sau construite, delimitate geografic și/sau topografic, care cuprind valori de patrimoniu natural și/sau cultural (art. 1, alin. 2).

Zonele de protecție a monumentelor istorice vor fi delimitate de autoritățile publice locale, cu sprijinul autorităților publice centrale cu atribuții în domeniu, în baza unor studii de specialitate (art. 5, alin. 2). Instituirea acestor zone se va face prin documentațiile de urbanism și regulamentele aferente (art. 5, alin. 3). Până la delimitarea prin studii de specialitate a zonelor de protecție a valorilor de patrimoniu cultural, se instituie zone de protecție a monumentelor istorice, de 100 metri în municipii și orașe, de 200 metri în comune și de 500 metri în afara localităților (art. 10, alin. 1).

Prin Legea 422/2001 se reglementează regimul juridic general al monumentelor istorice. Astfel, monumentele istorice sunt bunuri imobile, construcții și terenuri situate pe teritoriul României, semnificative pentru istoria, cultura și civilizația națională și universală (art. 1, alin. 2). Regimul de monument istoric este conferit prin clasarea acestor bunuri imobile conform procedurii prevăzute în lege (art. 1, alin. 3).

Prin protejarea monumentelor istorice se înțelege ansamblul de măsuri cu caracter științific, juridic, administrativ, financiar, fiscal și tehnic menite să asigure identificarea, cercetarea, inventarierea, clasarea, evidența, conservarea, inclusiv paza și întreținerea, consolidarea, restaurarea, punerea în valoare a monumentelor istorice și integrarea lor social-economic, și cultural, în viața colectivităților locale (art. 2, alin. 3).

Asupra monumentelor istorice se pot aplica servituți de utilitate publică, instituite potrivit legii (art. 2, alin. 5).

Monumentele istorice aparțin fie domeniului public sau privat, al statului, al județelor, orașelor sau comunelor, fie sunt proprietate privată a persoanelor fizice sau juridice (art. 4, alin. 1).

Monumentele istorice proprietate publică a statului sau a unităților administrativ-teritoriale sunt inalienabile, imprescriptibile și insesizabile; aceste monumente istorice pot fi date în administrare instituțiilor publice, pot fi concesionate, date în folosință gratuit, instituțiilor de utilitate publică sau închiriate, în condițiile legii, cu avizul Ministerului Culturii și Cultelor sau, dup, caz, al serviciilor publice deconcentrate ale Ministerului Culturii și Cultelor (art. 4, alin. 2).

Paza, întreținerea, conservarea, consolidarea, restaurarea și punerea în valoare prin mijloace adecvate a monumentelor istorice revin, după caz, proprietarilor sau titularilor altor drepturi reale asupra acestora, în conformitate cu prevederile prezentei legi (art. 6, alin. 1). În cazul în care un monument istoric nu are proprietar cunoscut, obligațiile decurgând din prezenta lege revin autorității administrației publice locale din unitatea administrativă, pe al cărei teritoriu este situat monumentul istoric sau autorităților administrației publice centrale (art. 6, alin. 2).

Statul garantează și asigură protejarea monumentelor istorice în condițiile stabilite prin prezenta lege (art. 7, alin. 1). Autoritățile administrației publice centrale de specialitate, instituțiile de specialitate subordonate acestora și autoritățile administrației publice locale colaborează și răspund, după caz, de activitatea de protejare a monumentelor istorice (art. 7, alin. 3). Autoritățile administrației publice centrale de specialitate și instituțiile din subordinea acestora, precum și autoritățile administrației publice locale cooperează cu proprietarii pe terenul cărora se găsesc monumentele istorice, persoane fizice sau juridice, cu deținătorii și administratorii acestora, precum și cu instituțiile publice și organizațiile neguvernamentale din domeniul protejării monumentelor istorice și îi sprijin, în condițiile legii (art. 7, alin. 4).

Pentru fiecare monument istoric se instituie zona sa de protecție, delimitată, pe baza reperelor topografice, geografice sau urbanistice, în funcție de trama strădală, relief și caracteristicile monumentului istoric, după caz, prin care se asigură conservarea integrată și punerea în valoare a monumentului istoric și a cadrului său construit sau natural. Delimitarea și instituirea zonei de protecție se realizează simultan cu clasarea bunului imobil ca monument istoric, în condițiile legii. Autoritățile publice locale competente vor include în planurile urbanistice și în regulamentele aferente zonele de protecție. În zona de protecție pot fi instituite servituți de utilitate publică și reglementări speciale de construire prin planurile și regulamentele de urbanism aprobate și avizate conform legii. În zonele de protecție a monumentelor istorice care sunt lăcașuri de cult este interzisă desfășurarea în aer liber, în perioada în care în cadrul acestora se desfășoară serviciu religios, a unor manifestări care, prin poluarea sonoră sau vizuală pe care o produc, pot impieta asupra desfășurării serviciului religios. Prin excepție, se pot organiza manifestări de acest gen cu acordul autorității religioase care administrează lăcașul, în condiții care să nu impieteze asupra desfășurării serviciului religios (art. 9).

Calitatea de monument istoric, precum și cea de zonă construită protejată, de oraș istoric sau de sat istoric se marchează printr-un însemn distinctiv amplasat de

reprezentanții primăriilor pe monumentul istoric, la intrarea în zona construită protejată sau în orașul istoric ori satul istoric, după caz, în conformitate cu normele metodologice aprobate prin ordin al ministrului culturii și cultelor. Costul însemnelor distinctive se suportă de către autoritățile publice locale (art. 18, alin. 3).

Intervențiile care se efectuează asupra imobilelor care nu sunt monumente istorice, dar care se află în zone de protecție a monumentelor istorice sau în zone construite protejate se autorizează pe baza avizului Ministerului Culturii și Cultelor sau, după caz, al serviciilor publice deconcentrate ale Ministerului Culturii și Cultelor și a celorlalte avize, potrivit dispozițiilor legale în vigoare (art. 24, alin. 1).

Până la instituirea zonei de protecție a fiecărui monument istoric potrivit art. 9 se considera, zonă de protecție suprafața delimitată cu o rază de 100 m în localități urbane, 200 m în localități rurale și 500 m în afara localităților, măsurat, de la limita exterioară, de jur-împrejurul monumentului istoric (art. 59).

Prin Ordinul 562/2003, care instituie reglementările tehnice a Metodologiei de elaborare a conținutului-cadru al documentației de urbanism pentru zonele construite protejate, se instituie zona de protecție pentru fiecare monument istoric, prin care se asigură conservarea integrată a monumentului istoric și a cadrului său construit sau natural. Aceasta este constituită ca un teren format din parcele cadastrale situate în jurul monumentului, asigurând perceperea nealterată a acestuia. În zona de protecție se instituie servituțile de utilitate publică și reglementările de construire pentru păstrarea și ameliorarea cadrului natural al monumentului prin înlăturarea sau diminuarea factorilor poluanți de orice natură, păstrarea și ameliorarea cadrului arhitectural-urbanistic al monumentului prin aprobarea și supravegherea construirii, păstrarea și valorificarea potențialului arheologic (art. 15).

Zonele construite protejate reprezintă zone din teritoriul administrativ al orașelor și comunelor în care construcțiile, cadrul natural și activitățile umane prezintă calități (istorice) a căror protejare reprezintă un interes public. Aceste zone se definesc și se delimitează prin studii istorice, arhitecturale, urbanistice, peisagistice etc. și prin planuri urbanistice ale zonelor construite protejate, integratoare ale acestora. Ele se instituie prin hotărâri ale Consiliilor locale și se protejează prin acțiunea acestora și a celorlalți protectori legali (art. 17).

Zonele construite protejate instituite în jurul unor monumente istorice acoperă toate categoriile de monumente, ansambluri și situri arheologice, istorice, arhitecturale,

artistice, peisagistice, indiferent de poziția lor în teritoriile orașelor și comunelor și de poziția lor pe teren (la suprafața solului, subterane sau subacvatic).

După natura interesului public, aceste zone protejate construite pot fi:

* de interes național (daca sunt generate de un monument istoric clasat in grupa valorica A ("monumente istorice de valoare naționala și universală");

* de interes local (daca sunt generate de un monument istoric clasat în grupa valorica B ("monumente istorice reprezentative pentru patrimoniul cultural local").

Aceste tipuri de zone protejate se instituie prin hotărâri ale Consiliilor Locale, având la baza documentația de urbanism (art. 18).

Delimitarea zonelor construite protejate se face pe limite existente de parcele și se recunoaște în documentația scrisă și desenată, fie prin menționarea numerelor poștale sau cadastrale, fie prin menționarea numelor proprietarilor, fie după alte elemente reperabile pe teren (ex.: maluri de ape, linii electrice etc.) (art. 22).

V.3. Legislația în domeniul patrimoniului arheologic.

Legile care fac referire la protecția patrimoniului arheologic sunt următoarele:

Ordonanța 43/200; Legea 422/2001; Legea 182/2000.

Conform art. 2 din Ordonanței 43/2000, regimul juridic general al descoperirilor și al cercetării arheologice cuprinde ansamblul de măsuri juridice, administrative, financiar-fiscale și tehnice menite să asigure prospectarea, identificarea, decopertarea, inventarierea, conservarea și restaurarea, asigurarea pazei, întreținerea și punerea în valoare a bunurilor arheologice, precum și a terenurilor în care se găsesc acestea, în vederea cercetării sau, după caz, clasării acestora ca bunuri culturale mobile ori ca monumente istorice (art. 2, alin. 1);

Siturile arheologice cuprind vestigii arheologice (așezări, necropole, structuri, construcții, grupuri de clădiri, precum și terenurile cu potențial arheologic reperat), situate supraterean, subteran sau subacvatic, înscrise în Repertoriul arheologic național și clasate în Lista Monumentelor Istorice (art. 2, alin. 1, lit. b.1). Ele pot forma zone cu patrimoniu arheologic cunoscut și cercetat, zone de interes arheologic prioritar, zone cu patrimoniu arheologic reperat și zone cu potențial arheologic evidențiat întâmplător (art. 2, alin. 2, lit. h, i, j, k). Zona cu patrimoniu arheologic evidențiat întâmplător se delimitează în jurul locului descoperirii arheologice întâmplătoare, după caz, astfel: a) pe toată suprafața terenului care face obiectul autorizării de construire; b) pe o rază de 50 de metri față de locul descoperirii, în cazul în care descoperirea s-a făcut ca urmare a

lucrărilor agricole sau a altor lucrări care nu au nevoie de autorizație de construire; c) pe toată suprafața terenului afectat de acțiunea factorilor naturali (art. 2, alin. 13).

Conform aceleiași Ordonanțe, statul garantează și asigură protejarea patrimoniului arheologic (art. 3, alin. 1). Autoritățile administrației publice centrale de specialitate, instituțiile de specialitate subordonate acestora și autoritățile administrației publice locale colaborează și răspund, conform legii, de activitatea de protejare a patrimoniului arheologic (art. 3, alin. 4). Prin protejarea bunurilor de patrimoniu arheologic și a terenurilor din zonele arheologice definite se înțelege adoptarea măsurilor științifice, administrative și tehnice care urmăresc păstrarea vestigiilor descoperite întâmplător sau ca urmare a cercetării arheologice până la clasarea bunurilor respective ori până la finalizarea cercetării arheologice, prin instituirea de obligații în sarcina proprietarilor, administratorilor sau titularilor de alte drepturi reale asupra terenurilor care contin ori au continut bunurile de patrimoniu arheologic respective, precum și prin reglementarea sau interzicerea oricăror activități umane, inclusiv a celor autorizate anterior (art. 5, alin. 1).

Zonele cu patrimoniu arheologic reperat, delimitate și instituite conform legii, beneficiază de protecția acordată zonelor protejate, precum și de măsurile specifice de protecție prevăzute de prezenta ordonanță. În cazul zonelor cu patrimoniu arheologic evidențiat întâmplător și delimitat se instituie, din momentul descoperirii de bunuri arheologice, pentru o perioadă ce nu poate depăși 12 luni, regimul de protecție pentru bunurile arheologice și zonele cu potențial arheologic, în vederea cercetării și stabilirii regimului de protejare (art. 5, alin. 7, 8).

În vederea protejării patrimoniului arheologic și a respectării prevederilor legale în acest domeniu autoritățile administrației publice locale au următoarele atribuții: cooperează cu organismele și instituțiile publice cu responsabilități în domeniul protejării patrimoniului arheologic pentru punerea în aplicare și respectarea măsurilor și deciziilor acestora; asigură protejarea patrimoniului arheologic rezultat ca urmare a cercetărilor arheologice sistematice sau preventive și a descoperirilor arheologice întâmplătoare, aflate în domeniul public ori privat al unităților administrativ-teritoriale respective, alocând resurse financiare în acest scop; pot colabora cu persoane fizice sau juridice de drept public ori privat pentru finanțarea cercetării și punerea în valoare a descoperirilor arheologice; finanțează cercetarea arheologică în vederea descărcării de sarcină arheologică a terenurilor pe care se efectuează lucrări publice pentru care sunt ordonatori principali de credite, prevăzând distinct sumele necesare în acest scop; cuprind în

programele de dezvoltare economico-socială și urbanistică, respectiv de amenajare a teritoriului, obiective specifice privind protejarea patrimoniului arheologic; aprobă documentațiile de amenajare a teritoriului și de urbanism, în conformitate cu avizele de specialitate ale Ministerului Culturii și Cultelor, și elaborează sau modifică astfel de documentații în scopul stabilirii de măsuri de protejare a patrimoniului arheologic evidențiat întâmplător ori ca urmare a cercetărilor arheologice preventive, potrivit legii; eliberează autorizația de construire și desființare numai pe baza și în conformitate cu avizul Ministerului Culturii și Cultelor, pentru lucrări în zone cu patrimoniu arheologic cunoscut și cercetat, descoperit întâmplător sau de interes arheologic prioritar; colaborează cu serviciile publice deconcentrate ale Ministerului Culturii și Cultelor, transmițând acestora informații actualizate cu privire la cererile de autorizare de construire în zonele de patrimoniu arheologic reperat; precizează în certificatul de urbanism regimul imobilelor aflate în zone cu patrimoniu arheologic reperat; iau măsurile administrative corespunzătoare și notifică proprietarilor și titularilor de drepturi reale asupra imobilelor obligațiile ce le revin pentru prevenirea degradării descoperirilor arheologice întâmplătoare (art. 19).

Primarul are atribuții specifice în domeniul protejării patrimoniului arheologic aflat în teritoriul său administrativ de competență: dispune suspendarea autorizației de construire și oprirea oricăror lucrări de construire sau de desființare de construcții, în situația descoperirii de vestigii arheologice ori de alte bunuri pentru care s-a declanșat procedura de clasare, anunță în cel mai scurt timp serviciul public deconcentrat al Ministerului Culturii și Cultelor și organizează paza descoperirilor arheologice întâmplătoare; eliberează autorizația de construire sau de desființare, numai pe baza și în conformitate cu prevederile avizului Ministerului Culturii și Cultelor, pentru lucrările din zonele cu patrimoniu arheologic reperat, precum și pentru lucrările din zonele cu patrimoniu arheologic evidențiat întâmplător; asigură paza și protecția descoperirilor arheologice aflate în proprietate publică, apărute ca urmare a cercetărilor sistematice sau preventive, semnalând de urgență serviciilor publice deconcentrate ale Ministerului Culturii și Cultelor orice nerespectare a legii (art. 20).

Autoritățile administrației publice locale pe al căror teritoriu se găsesc zone de interes arheologic prioritar au obligația de a prevedea măsuri administrative și tehnice pentru protejarea patrimoniului arheologic și punerea sa în valoare prin integrarea acestuia în planurile de dezvoltare economică, socială și teritorială a localităților (art. 22, alin. 1).

Aceste reglementări cu privire la protejarea patrimoniului cultural, din care am extras cele mai importante prevederi ce fac referire la obligațiile autorităților locale, primăriei și consiliilor locale, oferă cadrul unei bune protejări a monumentelor istorice și a siturilor arheologice.

V.4. Criteriile și metodele de definire a zonelor de protecție

Stabilirea criteriilor și a metodelor de definire a zonelor de protecție a monumentelor istorice de pe raza orașului Cajvana.

Astfel, conform Legii privind protejarea monumentelor istorice (422/2001), pentru fiecare monument istoric se instituie zona sa de protecție, care este delimitată de topografice, geografice sau urbanistice, în funcție de trama stradală, relief și caracteristicile monumentului (art. 9, alin. 1).

Delimitarea și instituirea zonei de protecție trebuie realizată simultan cu clasarea unei construcții ca monument istoric, în condițiile legii (art. 9, alin. 2). Până la instituirea zonei de protecție, se consideră zonă de protecție suprafața delimitată cu o rază de 100 m în localitățile urbane, 200 m în localitățile rurale și 500 m în afara localităților, măsurată de la limita exterioară, de jur-împrejurul monumentului istoric (art. 59). Delimitarea zonei de protecție se face, conform Legii 5/2000, prin studii de specialitate (art. 10, alin. 1).

Conform Ordinului 562/2003 (pentru aprobarea Reglementării tehnice "Metodologie de elaborare și conținutul-cadru al documentațiilor de urbanism pentru zone construite protejate"), zona de protecție se constituie ca un teren format din parcele cadastrale situate în jurul monumentului istoric, asigurând perceperea nealterată a acestuia (art. 15). Delimitarea se face pe limite existente de parcele și se recunoaște în documentația scrisă și desenată, fie prin menționarea numerelor poștale sau cadastrale, fie prin menționarea numelor proprietarilor, fie după alte elemente reperabile pe teren (ex.: maluri de ape, linii electrice etc.) (art. 22).

Conform Legii 422/2001, în zonele de protecție vor fi instituite servituți de utilitate publică și reglementări speciale (art. 9, alin. 4), dacă acestea nu au drept consecință desființarea, distrugerea parțială sau degradarea monumentelor istorice și a zonelor lor de protecție (art. 10, alin. 4).

În cazul siturilor arheologice, conform OG 43/2000 (privind protecția patrimoniului arheologic), regimul de protecție a zonelor cu potențial arheologic

cunoscut și cercetat este reglementat de legislația în vigoare privitoare la protejarea monumentelor istorice (art. 5, alin. 4).

Prin sit arheologic se înțelege zona (supraterană, subterană sau subacvatică) în care prin cercetări arheologice sau întâmplător au fost descoperite vestigii arheologice, care aparțin unor așezări, necropole, structuri, grupuri de construcții și clădiri. Acestea sunt înscrise în Registrul Arheologic Național și clasate în Lista Monumentelor Istorice (art. 2, alin. 1, lit. b).

Zonele în care au fost identificate și cercetate siturile arheologice se clasifică astfel:

1. Zonă cu patrimoniu arheologic cunoscut și cercetat (art. 2, alin. 1, lit. h) – este terenul în care s-au efectuat cercetări arheologice, descoperindu-se un sit arheologic;

2. Zonă de interes național (art. 2, alin. 1, lit. i) – sunt siturile arheologice de importanță excepțională pentru istoria și cultura națională;

- zone cu patrimoniu arheologic reperat (art. 2, alin. 1, lit. j) – reprezintă siturile identificate pe teren, în care urmează să se întreprindă cercetări arheologice;

- zone cu potențial arheologic evidențiat întâmplător (art. 2, alin. 1, lit. k) – reprezintă siturile arheologice descoperite întâmplător în urma unor acțiuni umane sau a factorilor naturali.

Siturile arheologice beneficiază de protecția acordată zonelor protejate (art. 3-5). Zona de protecție a siturilor arheologice este reprezentată de întregul teren pe care sunt identificate vestigiile arheologice (art. 2, alin. 1, lit. a); în cazul zonelor cu patrimoniu arheologic evidențiat întâmplător, această zonă de protecție este formată din întreg terenul pe o rază de 50 m față de locul descoperirii (art. 2, alin. 13, lit. b).

Metodele de definire a zonelor de protecție a monumentelor istorice și a siturilor arheologice trebuie să țină seama atât de legislația în vigoare, cât și de studiile istorice și arheologice asupra acestora, precum și de reducerea impactului birocratic al avizărilor instituite prin lege, întrucât prin art. 11 și 24 din Legea 422/2001 se prevede că orice intervenție asupra imobilelor din zona de protecție a monumentelor istorice, dar care nu sunt monumente istorice, se autorizează numai cu avizul Ministerului Culturii sau, după caz, a serviciilor publice deconcentrate ale acestuia.

VI. PROPUNERI PENTRU REGULAMENTUL LOCAL DE URBANISM

VI. 1. Aspecte generale și cadru legislative.

Propunerile pentru Regulamentului Local de Urbanism în zonele de protecție a monumentelor istorice și a siturilor arheologice au în vedere legislația în vigoare cu privire la construcții și avizarea acestora, la modul de întocmire a planurilor urbanistice (Legea 50/1991; Normele metodologice la Legea 50/1991; Ordin MLPAT 21/N/2000; Legea 350/2001; Norme metodologice la Legea 350/2001; Legea 453/2001; Legea 401/2003; Ordinul 562/2003), precum și legislația cu privire strictă la protecția monumentele istorice și a siturile arheologice (Legea 5/2000; OG 43/2000; Legea 378/2001; Legea 422/2001; Legea 462/2003).

VI. 2. Prevederi legale asupra modului de intervenție la siturile arheologice și în zonele de protecție a acestora.

Întrucât autoritățile publice locale răspund de protejarea patrimoniului arheologic, intervențiile în siturile arheologice reperate sau cu potențial se vor face conform prevederilor OG 43/2000 :

1. În cazul zonelor cu potențial arheologic cunoscut și cercetat, regimul de protecție este reglementat de legislația în vigoare, privitoare la protejarea monumentelor istorice și a bunurilor mobile care fac parte din patrimoniul cultural național.

2. Zonele cu patrimoniu arheologic reperat, delimitate și instituite conform legii, beneficiază de protecția acordată zonelor protejate, precum și de măsurile specific de protecție prevăzute de respectiva ordonanță.

3. În cazul zonelor cu patrimoniu arheologic evidențiat întâmplător, ca urmare a factorilor naturali sau a acțiunilor umane, altele decât cercetarea arheologică, se instituie, din momentul descoperirii de bunuri arheologice, în vederea cercetării și stabilirii regimului de protejare, temporar, pentru o perioadă ce nu poate depăși 12 luni, regimul de protecție pentru bunurile arheologice și zonele cu potențial arheologic.

4. În cazul zonelor cu potențial arheologic este necesară o cercetare arheologică în vederea înregistrării și valorificării științifice a acestora.

5. Săpătura arheologică și activitățile umane întreprinse asupra patrimoniului arheologic se efectuează numai pe baza și în conformitate cu autorizația emisă de Ministerul Culturii, în condițiile legii.

6. Utilizarea detectoarelor de metale în situri arheologice, în zonele de interes arheologic prioritar și în zonele cu patrimoniu arheologic reperat este permisă numai pe baza autorizării prealabile emise de Ministerul Culturii.

7. Până la descărcarea de sarcină arheologică, terenul care face obiectul cercetării este protejat ca sit arheologic, conform legii.

8. Autorizarea lucrărilor de construire sau desființare din zonele cu patrimoniu arheologic reperat sau marcat pe planșele prezentului PUG se aprobă numai pe baza și în conformitate cu avizul Ministerului Culturii.

9. În cazul zonelor cu patrimoniu arheologic evidențiat întâmplător, până la descărcarea de sarcină arheologică, autorizarea de construire se suspendă sau, după caz, primarul localității dispune întreruperea oricărei alte activități, în conformitate cu avizul serviciilor publice descentralizate ale Ministerului Culturii și se instituie regimul de supraveghere sau cercetare arheologică.

10. Toate lucrările care urmează să afecteze solul aferent siturilor arheologice de pe teritoriul orașului Cajvana, jud. Suceava, în zonele în care există situri arheologice în RAN, precum și alte situri cu patrimoniu arheologic reperat săpăturile pentru fundații, pentru șanțurile necesare amplasării de conducte sau de canale de irigații mai adânci de 40 cm sau executare de gropi pentru plantare pomi sau viță de vie, agricultură, urmează să fie anunțate prin grija Direcției de Cultură a județului Suceava care va impune restricții pentru supraveghere sau cercetare arheologică, după caz, respectând toate obligațiile aferente legislației în vigoare.

De asemenea, autoritățile publice locale cooperează cu organismele și instituțiile publice cu responsabilități în domeniul protejării patrimoniului arheologic pentru punerea în aplicare și respectarea măsurilor și deciziilor acestora; asigură protejarea patrimoniului arheologic rezultat ca urmare a cercetărilor arheologice sistematice sau preventive și a descoperirilor arheologice întâmplătoare, aflate în domeniul public ori privat al unităților administrativ teritoriale respective, alocând resurse financiare în acest scop; pot colabora cu persoane fizice sau juridice de drept public ori privat pentru finanțarea cercetării și punerea în valoare a descoperirilor arheologice; finanțează cercetarea arheologică în vederea descărcării de sarcină arheologică a terenurilor pe care se efectuează lucrări publice pentru care sunt ordonatori principali de credite, prevăzând distinct sumele necesare în acest scop; cuprind în programele de dezvoltare economico-socială și urbanistică, respectiv de amenajare a teritoriului, obiective specifice privind protejarea patrimoniului arheologic; aprobă documentațiile de amenajare a teritoriului și

de urbanism, în conformitate cu avizele de specialitate ale Ministerului Culturii, și elaborează sau modifică astfel de documentații în scopul stabilirii de măsuri de protejare a patrimoniului arheologic evidențiat întâmplător ori ca urmare a cercetărilor arheologice preventive, potrivit legii; eliberează autorizația de construire și desființare numai pe baza și în conformitate cu avizul Ministerului Culturii, pentru lucrări în zone cu patrimoniu arheologic cunoscut și cercetat, descoperit întâmplător sau de interes arheologic prioritar; colaborează cu serviciile publice deconcentrate ale Ministerului Culturii, transmițând acestora informații actualizate cu privire la cererile de autorizare de construire în zonele de patrimoniu arheologic reperat; precizează în certificatul de urbanism regimul imobilelor aflate în zone cu patrimoniu arheologic reperat; iau măsurile administrative corespunzătoare și notifică proprietarilor și titularilor de drepturi reale asupra imobilelor obligațiile ce le revin pentru prevenirea degradării descoperirilor arheologice întâmplătoare.

Primarul are următoarele atribuții specifice: dispune suspendarea autorizației de construire și oprirea oricăror lucrări de construire sau de desființare de construcții, în situația descoperirii de vestigii arheologice ori de alte bunuri pentru care s-a declanșat procedura de clasare, anunță în cel mai scurt timp serviciul public deconcentrat al Ministerului Culturii și organizează paza descoperirilor arheologice întâmplătoare; eliberează autorizația de construire sau de desființare, numai pe baza și în conformitate cu prevederile avizului Ministerului Culturii, pentru lucrările din zonele cu patrimoniu arheologic reperat, precum și pentru lucrările din zonele cu patrimoniu arheologic evidențiat întâmplător; asigură paza și protecția descoperirilor arheologice aflate în proprietate publică, apărute ca urmare a cercetărilor sistematice sau preventive, semnalând de urgență serviciilor publice deconcentrate ale Ministerului Culturii orice nerespectare a legii.

VI.3. Propuneri pentru regulamentul local de urbanism

1. În zonele ocupate de situri arheologice nu se va ara la o adâncime mai mare de 0,20 m
2. Orice lucrare realizată în interiorul zonei de protecție a siturilor arheologice va necesita obligatoriu supraveghere arheologică.
3. Orice lucrare realizată în interiorul siturilor arheologice va necesita obligatoriu săpătură arheologică preventivă.

4. Se va căuta scoaterea din circuitul agricol pentru conservare a necropolei tumulare de la Codru – Dealul Boroghea.

5. În vecinătatea bisericii cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil, obiectiv de importanță culturală și istorică, nu se va construi pe o rază de 200 m în regim mai mare de P + 1 și totodată nu se vor ridica crâșme sau discoteci.

BIBLIOGRAFIE:

Andronic, Mugur, *Evoluția habitatului uman în bazinul hidrografic Soloneț din paleolitic până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, în „Anuarul Muzeului Național al Bucovinei”, XXII-XXIII, 1995-1996.

Idem, *Istoria Bucovinei. De la începuturi până la epoca cuceririi romane a Daciei*, vol. I, Brăila, Editura Istros, 2008; *Istoria Bucovinei*, vol. II. *În epoca marilor migrații și până la încheierea formării Moldovei medievale*, Suceava, 2014.

Idem, *Teritoriul nord-est carpatic în a doua jumătate a primului mileniu creștin*, Brăila, Editura Istros, 2005.

Anuarul I al Liceului de Stat Eudoxiu Hormuzachi din Rădăuți pe anul școlar 1921-1922, redactat de directorul Liceului, Emanuil Isopescu, Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, 1923.

Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. I, 1507-1653, Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, 1933; *Documente bucovinene*, vol. IV, 1720-1745, Cernăuți, Tiparul „Mitropolitul Silvestru”, 1938; *Documente bucovinene*, vol. V, 1745-1760, Cernăuți, Tiparul „Mitropolitul Silvestru” 1939; Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, vol. VII 1464-1740, ediție îngrijită de prof. univ. Ioan Caproșu, indice de Arcadie Bodale, cuvânt înainte de Dumitru Vatamaniuc, Iași, Editura Taida, 2005.

Bălan, Teodor, *Satele dispărute din Bucovina*, extras din vol. omagial închinat lui Ion I. Nistor, Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, 1937.

Codrescu, Th., *Uricariul*, vol. XVIII, Iași, Tipo-Litografia Buciumului Român, 1892.

Costea, Eras, *Ctitoria voevodului Ștefan Tomșa al II-lea (1613-1785-1938)*, Cernăuți, Editura Mitropoliei Bucovinei, 1939.

Dan, Ilie, *Nume proprii românești*, Iași, Editura Timpul, 2006.

Idem, *Toponimie și continuitate în Moldova de Nord*, Iași, Editura Junimea, 1980.

Dicționarul Statistic al Bucovinei, întocmit pe baza rezultatelor recensământului populației din 28 februarie 1919, București, Tipografia „Gutenberg”, 1922.

Din tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente 1393-1849, București, 1983.

Direcția Centrală de Statistică, *Anuarul statistic al regiunii Suceava*, București, 1960.